This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

ACOSTA
DE
AROMA

CHRISTOPHORI A COSTA, MEDICI ET CHEIRVRGI

Aromatum & medicamentorum in Orientali India naſcentium

LIBER:

PLVRIMVM lucis adferens iis quæ à Doctore GARCIA DE ORTA in hoc genere ſcripta ſunt.

CAROLI CLVSII ATREBATIS *opera ex Hiſpanico ſermone Latinus factus, in Epitomen contractus, & quibuſdam notis illuſtratus.*

UNIVERSIDAD CENTRAL
BIBLIOTECA
DE LA FAC. DE MEDICINA

ANTVERPIÆ
Ex officina Chriſtophori Plantini.
M. D. LXXXII.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI AC DOMIno D. Wilhelmo Landgrauio Haſſiæ, Comiti in Catzenelnbogen, Dietz, Zigenhain & Nidda, &c.

Carolus Cluſius A.

PRODIIT in lucẽ ante bienniũ, Illuſtriſſime Princeps, CHRISTOPHORI A COSTA Burgenſis in Hiſpania Medici liber, aromatum & ſimplicium quorundam medicamentorum in India naſcentium hiſtoriam complectẽs. Eum ſuperiore anno in Britãnica mea peregrinatione amici cuiuſdam opera nactus, non modò auidè percurri, ſed vtilitatem etiam allaturum cenſui iis qui Hiſpanici ſermonis ignari

ſunt, ſi latinum facerem. Qua
ſanè prouinciam vt ſuſciperen
impulit me natura, quæ ſim
lium rerum cognitione mirific
ſemper oblectata fuit.

VERVM, cùm totam hiſto
riam cum iis quæ GARCIAS A
ORTA multis antè annis in e
genere cõmentatus eſt, diligen
tiùs confero, pleraque ferè om
nia ex illis deſumpta eſſe depre
hendo. Quamobrem & inanem
fore laborem, necnon lectori fa
ſtidium pariturum exiſtimaui
ſi, quæ in Aromatum hiſtori
GARCIAE extãt, hîc retexerem

SERIEM itaq; capitum im
mutans, quę admodum confuſ
erat, & totum opus in Epitome
contrahẽs, ea duntaxat latio d

nau

naui, quæ apud GARCIAM non extare, aut paulò aliter ab eo deſcribi animaduerti.

ICONES præterea, quas ad viuum expreſſiſſe paſſim gloriatus, ſuis locis inſperſerat, reieci, quoniam planè ineptæ eſſent, & nihil minus, quàm legitimas ſtirpes referrēt: vti ex vnica Caryophyllorũ arboris effigie (quam idcirco intuli, vt cum legitima, GARCIAE adiecta, conferre liceat) quilibet iudicare poterit.

QVIBVSDAM inſuper notis nonnulla capita illuſtraui, vt in hoc genere ſoleo, præſertim cùm quid ſimile, vel etiam diuerſum apud alios Auctores legere memini, aut ipſa experientia didici.

TENVEM porrò hunc labo-

rem Illuſtriſsimā V. C. benignè
ſuſcepturam certò ſtatuens, ip-
ſius nomini cōſecrare non ſum
veritus, cùm quòd βοτανικῷ ſtu-
dio ſummoperè delectetur, tum
vt aliquod ſaltem grati mei erga
ipſam animi ſpecimen extaret,
pro ſingulari illa qua me proxi-
mè Caſſellis excepit, humanita-
te, atque inſigni qua diſceden-
tē proſequutus eſt munificentia.

DEVM autē opt. max. oro, vt
Illuſtriſſimę V. C. omnia proſpe-
ra elargiri dignetur. Viennę Au-
ſtrię Cal. Ian. M. D. LXXXII.

CHRI-

CHRISTOPHORVS A COSTA CHRISTIANO ET PRVDENTI LECTORI.

OMNES homines ſcire deſiderant, inquit Philoſophus principio Metaphyſices. Tanti apud me fuerunt ponderis ea verba, beneuole lector, vt, relicta patria, per varias regiones & prouincias, ſapientes & curioſos quærere inſtituerim, à quibus ſingulis diebus aliquid noui ediſcere poſſem: quẽadmodũ olim fecerunt multi prudentes viri, referente D. Hieronymo in Bibliorum præfatione ad Paulinum.

CVPIDVS itaque fructũ aliquem colligendi ex meis longis peregrinationibus, curæ fuit, vt diuerſis in regionibus & prouinciis, plantarum, quas Deus ad humanam ſalutem creauit, varietatem obſeruarem.

PORRO in Orientali India, in D. Garciam de Orta, Medicum Luſitanum incidi, virum grauem, rari & excellentis ingenij, cuius laudes prætereo, quoniam tantæ ſunt, vt cùm multas enumeraſſe exiſtimarem, multò plures me ſubterfugerent.

SCRIPSIT is librum Luſitanico ſermone, cui titulum fecit *Colloquia de Simplicibus, Aromatibus, & Medicamentis In-*

diæ, tum de quibuſdam fructibus iſtic naſcentibus. Vt autem eo libro de variis medicamentis ,plantis & aliis rebus humanæ ſaluti neceſſariis agit : nonnulla etiam vſibus humanis inutilia attingit, Dialogiſmorum natura ita poſtulante, vbi collocutores plerunque diuertere, & extra ſepta ferri conſueuêre. Sed & plurimi errores paſſim occurrunt, quos tametſi Auctoris exiſtimatio & laus ipſi tribuēdos minimè patiatur, ſed typographi & operarum (quæ in ciuitate Goa , vbi ille ſcripſit, non adeò cultæ & expolitę inueniūtur vt in his regionibus) potius negligentiæ : lectori tamē moleſtiā & tædiū pariunt. Aliud pręterea libro deeſt, quò minus omnibus numeris abſolutus cenſeatur, nimirū picturæ & plātarū de quibus agit effigies: quas grauioribus & maioris momenti, vt credibile eſt, rebus occupatus, inſerere nō potuit.

CETERVM noſtris hominibus eum librum multum profuturum exiſtimabam, ſi ad earum rerum quæ in eo bonæ continentur, notitiam perducerentur, ſubiectis ob eorū oculos exemplis & picturis : neminem autem id facilè præſtare poſſe, niſi qui eas ſuis oculis conſpexiſſet, & expertus eſſet. Itaque patriæ prodeſſe cupiens, & in meos proximos amore compulſus, eum laborem in me recipere, & ſingulas ſtirpes integras ad viuum exprimere conſtitui, multis aliis rebus additis, quas ipſe conſpexi, Doctor verò

de Or-

de Orta ob iam dictas cauſas non potuit.

NON me fugit quanto me periculo exponam, præſertim hoc ſæculo, quo hominum nequitia plurimum imperat, & ea plerunque reprehendere ſolet quæ non intelligit. Sed id me conſolatur, quòd plurimos ſapientes viros eodem vado tráſiiſſe certũ ſit: quos ſi eiuſmodi metus deterruiſſet, multa hodie ignoraremus, quæ ſumma induſtria, ingenij felicitate, & diligentia, in bonarũ literarum cõmodum poſteritati reliquerunt.

ET licet cum iis minimè ſim cõparandus, meaq́; audacia eo maior appareat, quòd de nonnullis erroribus agere inſtituã, qui inter Grecos, Arabes, & Latinos circa plantarũ & aromatũ cognitionẽ cõmiſſi ſũt, partim eorũ negligẽtia, partim etiã quòd eorũ medicamentorũ natales cõſpicere nõ potuerint, ſed ex incertis aliorum relationibus dũtaxat exceperint: venia tamẽ non indignus cẽſebor, ſi de his quæ meis oculis cõſpexi, certiſſima & veriſſima hoc libro cõprehendere coner.

VT verò hunc laborem ſuſciperem, gloriæ cupido non me impulit, aut vt doctrinæ maior laus quàm mereor mihi tribueretur: ſed vnicus mihi ſcopus fuit, vt tuis cõmodis ſincerè inſeruirem. Certò autẽ mihi perſuadeo, etiãſi vtilitatẽ minus fortè laudes, boni tamen conſulturũ diligentiã & laborẽ, neq; improbaturũ meum animũ, qui tam lõgis & variis peregrinationibus ea cõſpicere voluerim,

rim, quæ alij ex ſolo auditu deſcripſerunt.

NEC inficias eo, quin hęc elegãtiore ſtilo tradi queant: verùm certã veritatẽ expolitis verbis longè præferendã eſſe cenſeo. Eam ob cauſam te rogo meam voluntatẽ, vti decet, excipias, neque operis exiguitate mouearis: nam licet moles exigua ſit, magna tamen in eo continentur. Quod ſi quædã occurrent, quæ tuo palato nõ arrideant, ea tanquã prudens omittito, & illud cogitato me tibi ſoli non ſcribere, totq; eſſe opiniones quot ſunt homines: namq; fieri poterit, vt quæ tibi ingrata erunt, alij probent. Id ſi effeceris, curabo vt aliũ maiorẽ librũ in mediũ proferam, reliquas herbas, ſtirpes, fructus, aues, animaliaque cum terreſtria tum aquatica, quæ in illis prouinciis, tum etiam in Perſide & Chinarũ regione inueniũtur, hactenus ad viuum non expreſſa, & de quibus parum admodum ſcriptũ eſt, cõplectentẽ: alia item obſeruatione digna, quæ tibi forſitã magis arridebunt.

FINEM itaq; faciam, in omnibus doctorum virorũ & candidi lectoris cenſuræ me ſubiiciens, qui ea duntaxat quæ norunt, aut quæ decet reprehẽdere ſolent. Eos verò qui inuidiæ ſtimulis agitati contrarium facient, obſecro, vt ſumpto calamo primùm aliquid ſcribant quod in lucem proferant: tum demum enim intelligent, quanto facilius ſit carpere, quàm bene ſcribere quod omnium oculis exponendum eſt. VALE.

CHRI-

CHRISTOPHORI A COSTA

Aromatum liber.

UNIVERSIDAD CENTRAL
BIBLIOTECA
DE LA

DE ALOE.

FOLIORVM *Aloës vſus familiaris admodum eſt ad aluum purgandam in prouincia Malabar; exhibenturq́; ſine metu non modò pueris, ſed etiam grauidis mulieribus in hunc modum:* (Foliorum Aloës vſus.) (Malabar prouincia.)

FOLIORVM *vncias tres in fruſta ſecant, & additis duabus drachmis craßioris ſalis, lento mitiq́; igne coquuntur donec feruere incipiant, colantur, colaturæ additur ſacchari vncia vna, totaq́; nocte ſub dio relinquitur; poſtridie manè circiter ſextam propinant frigidam iſtam aquam ei quem purgare volunt, ſomnoq́; abſtinere iubent, deambulationem verò per cubiculum permittunt, vt celerius medicamentum operetur: tribus deinde horis ab aqua hauſta, quatuor vncias iuſculi gallinacei cum aliquot granis Maſticis exhibent: poſt horam edit & bibit vinum dilutum. Porrò augetur vel minuitur doſis foliorum & colaturæ pro eorum qui id medicamentum ſumpturi ſunt natura & viribus: neq́; minus familiaris eſt hæc purgandi ratio (præſertim delicatulis) quàm Manna aut Cannæ fiſtulæ recens pulpa; & quod magis mirum eſt, reliqua officinarum medicamenta præ iſto reſpuunt.* (Foliorũ Aloës confectio ac doſis.) (Et eã ſumẽdi ratio.)

CETERVM *eodem ordine, quo nos in Europa, Indici Medici purgantia medicamenta exhibere ſolent, ſiue ſolidioris, ſiue liquidioris ſint ſubſtantiæ, videlicet ipſa auro-*

ra, &

ra,& deinde quinq; horis ab eſu,potu, & ſomno abſtinent. 4.Primi. *Quo tempore ſi non purgabitur æger,ex Auicennæ præcepto Maſtiches drachmas duas ſtillatitia roſarum aqua diſſolutas ad roborandum ventriculum dant, aluumq́; inungunt bubulo felle,lineoſq́; pannos felle madentes ventri imponũt, ad proritandam expultricem facultatem, ſi neceſſe ſit.* Quę poſſunt id medicamentum etiam iuuare. *Si verò bene purgabitur,poſt quinque illas horas à ſumpto medicamento, tres vncias iuſculi gallinacei tepidi exhibent, præterea nihil;deinde vt aliquantulum dormiat permittũt, & paululum aquæ roſaceæ bibat: etenim à ſomno ſubſequi ſolet commoda purgatio, atque plurimum roborari aſſerũt facultates naturales, iuſculo illo, ſomno, & aqua roſacea. Nam ſi liberalior permitteretur paſtus, naturalis facultas in eo concoquendo occuparetur, tardioremq́; purgationem moliretur.*

HIC *eſt vſitatior medicandi modus inter eruditiores Medicos earum Prouinciarum, qui rationi maximè conſentaneus eſt: etenim fel foris adhibitum ſolutiuum eſt,irritando expultricem facultatem. Carnium verò eſus non* 223.tract. 2.cap.23. *conceſſus fulcitur auctoritate Auicennæ.*

DE OPIO.

Opij vſus, vbi & cuinã rei commodus. VVLGATISSIMVS *eſt apud Aphricanos & Aſiaticos Opij vſus:& eius eſui ita aſſueuerunt, vt etiam abſtinere eo nequeant ſine manifeſto vitæ diſcrimine. Id ipſa experientia comperi dum Indico mari in Luſitaniam redirem. Etenim eadẽ naui vehebantur captiui Turcus quidam natus in Aden, & alij quidam cum Turci, tum Perſæ & Arabes, qui clam aliquantulum Opij ſecum detulerant, quo propter penuriam veluti medicamento vſi erant. Eo abſumpto,Turcus ille Adenſis ad me, Heus tu,inquit,quandoquidem curandorum ægrorum in hac naui prouincia tibi data eſt, certò ſcias, niſi mihi & meis ſodalibus Opium*

præbueris,

præbueris, biduũ nos non ſuperuicturos. Cùm verò negarem Opium me habere, reſpondit: Illud ergo eſto vnicum remedium, quo nos, qui Opij eſui aſſueuimus, liberari queamus, ſi ſingulis diebus manè vnicuique puri vini hauſtum propines, licet nobis admodum arduum ſit & tædioſum, quòd noſtræ legi aduerſetur: ſed quoniam noſtra ſalus ex eo dependeat, neceſſariò ferendum eſt. Ex illius itaque præſcripto vinum omnibus dedi, liberatiq́ ſunt, & intra menſis ſpacium, vinum amplius guſtare noluerũt, nec illis obſuit Opij defectus, cuius vſus iam in deſuetudinem abierat: imò cùm illis deinde & vinum & etiam Opium dare vellem, neutrum cupiuerunt.

DE LACCA.

LACCAM *verò in puluerem redigere ſolent eius regionis incolæ, deinde colliquare admiſcereq́ quem cupiunt colorem, rubrum, viridem, nigrum, luteúmve; poſtea vel in bacillos tenues conformant, quales ſunt qui in Hiſpanias adferuntur ad obſignandas literas, vel in maiores & craſſiores, ad vſus mechanicos. Nam qui torno lecticas, ſedes, vel alia quæuis ex ligno cõficiunt, ſi colore inficere cupiunt, ſolent ea in torno verſare, craſſioreſq́ bacillos Laccæ admouere, qua celeri illo motu liqueſcente ligna elegantẽ Laccæ colorem recipiunt multis annis durabilem.* Laccæ conficiendæ ratio. Et eius vtilitas.

AVRI *fabri autem & argenti fabri vaſa ſua vacua (vt firmiora, elegantioraq́ reddant) Laccæ puluere implere ſolent, eaq́ deinde igni admouere vt Lacca liqueſcat, poſtremò refrigerari ſponte ſinunt, vel aquæ immergunt.*

CETERVM *adulteratur interdum reſina & cera: ſed adulteriũ facilè deprehenditur ex odore & mollitie ſi frangatur aut vratur.* Quomodo adulteretur.

PORRO *Laccam non eſſe Dioſcoridis Caucamum, vt Serapio arbitratur, Amatus Luſitanus Commentariis in* Lacca nõ eſt Dioſcoridis Caucamum

primum

primum librum Dioſc. enarrat. 23. probè annotauit, vbi duo Laccæ genera deſcribit his verbis.

Caucamum à Lacca dignoſcendi ratio.

QVICVMQVE *Caucamum Laccam eſſe putarunt, mirè errare deprehenduntur: cùm Caucamũ gummi odoriferũ ſit, Lacca verò ſiue commanſa, ſiue ſuffimentis expetita inodora percipiatur: quam hodie Luſitani ex India adferũt rubram, tranſlucidam, tincturis præcipuè deſeruientem (& ex ea Officinæ compoſitionem quandam præparant, Dialaccam appellatam) quæ vt certò ſcimus, non gummi, aut arboris planteve alicuius gutta eſt, ſed potius formicarum alatarum ſtercus fauagóve, velut cera apum, &c. Et paulò pòſt:*

Dialacca.

Lacca artificialis

Et eius vſus.

EST *verò alia Lacca artificialis, quam infectores pannorum vendunt, quæ ex fæce Braſilij, Verzinij dictæ & cocci reſultat: quam pictores pro conficiendo colore rubro obſcuro maximè vtuntur. Hãc verò Serapio ineptè admodum cum prima confundit Lacca: vnde hodie multi impudentiſſimo errore, Serapionis authoritate ſeducti, eam in compoſitione Dialaccæ miſcent.*

DE CAPHVRA.

Tabellæ ex Caphuræ ligno confectæ.

HABVI *tenues admodum fritilli tabellas, cum pyxide qua adſeruabantur, ex Caphura ligno confectas, vti ex odore facilè deprehẽdi poterat: nunquam tamen Camphoram exſudabant, at ſi manibus tractarentur, ſolummodo Camphoræ odor in eis maior ſpirabat.*

Caphura de Burneo precioſior Chinenſi.

Cate.

Bar.

PORRO *Caphura de Burneo cùm multò pluris æſtimetur, præſtantiorq; ſit Chinenſi; per Cates (eſt verò Cate põderis genus viginti vncias pendens) vẽditur, Chinẽſis autem per Bares, eſtq; Bar pondus circiter ſexies cẽtenas libras pendens. Valet etenim eius quæ ex Burneo aduehitur libra vna, quantum Chinenſis centenæ libræ.*

Rex China.

CVM *itaque illius tam vile ſit pretium, planè explodenda eorum eſt opinio, qui illam à Rege Chinarum adulterari*

terari arbitrantur, quandoquidem vnus ſit ex potentiſsimis totius orbis Regibus: de quo eiusq́ prouinciis ſi quis ſermonem inſtituere cuperet, magnum volumen conſcribat oporteret. Nam ſi Regni amplitudinem, incolarum frequentiam, politiæ & gubernationis excellentiam, & diuitias ſpectes; nullum aliud in vniuerſo orbe eſt Imperium quod cum Chinenſi comparari poſsit. Et haud ſcio an quiſpiam tam confidentis ſit ingenij, vt eorum quæ iſtic excellentia, & perpetua memoria digna ſunt, hiſtoriam conſcribere adgredi audeat, cùm omnia longè famam relationemq́ omnem ſuperent. Si quis tamen partem infinitatis eorum quæ in China obſeruāda ſunt, ſcire cupit; legat librum quem de ea conſcripſit Reuerendus pater Gaſpar de Cruce Dominicani ordinis monachus.

rum potentiſſimus.

Et regni præſtantia.

Gaſpar de Cruce Chinenſis hiſtoriæ auctor.

VT *verò è multis mercibus quæ ex Chinarum regione aduebuntur paucas perſtringam, ſunt argentea vaſa diuerſi generis ſumma arte & diligentia elaborata, omnis præterea domeſtica ſupellex, vti lecticæ, ſpondæ ſeu lectuli ad recumbendum ex argento ſculpto & diligenter elaborato: maxima quantitas ſericei fili, ſericeorumq́ pannorum, plurimum aurum, moſchus, vniones, argentum viuum, æs, minium, murrhina vaſa plurima, quorum nōnulla duplo æſtimantur argenti pondere, & pleraque alia cùm ad humanos vſus neceſſaria, tum ad luxum & ornatum. Ego ſanè inde habui binas thecas ex ſolido argento cum omnibus inſtrumētis chirurgicis maioribus & minoribus, vt ſunt cauteria, ſpecilla, malleoli, &c. ex argēto confecta & exornata ſummo artificio, vt nullus argēti faber non miraretur.*

Merces quæ ex Chinarũ regione aduehuntur.

DE MANNA.

PRÆTER *ea Mannæ genera quæ à doctiſsimo ab Orta deſcripta ſunt, aliud in Ormus venale conſpicitur, quod in varias Indiæ prouincias defertur, quódque glebis*

Mannæ genus in Ormus venale.

Et eius facultates.

paulò

paulò maioribus conſtat quàm Calabrina, neque ita candicat; id valēter purgat, & quoniam magis ſolutiuum eſt reliquis generibus, minoriſq; eſt pretij, vulgus præfert, eóque plurimum vtitur. Diligentiſſimè autem ab humiditate conſeruari debet, alioqui facilè corrumpitur. Compoſitum autem eſſe medicamentum, ſic deprehendi.

Eius conſeruandi ratio.

Cochin ciuitas.

MVLTVM *eo vtebatur Medicus quidam Brachmanes meus familiaris, degens in ciuitate Cochin, atque ſummè à bonitate commendabat, negans pretij vilitatem imminuere eius præſtantiam; vileris ideò pretij æſtimari, quoniam maior quàm reliquorum generum illius inueniretur quantitas: Cùm verò compoſitum aliquid mihi videretur, ſuſpicari cœpi eum id in ſuis ædibus conficere: ſemel enim reſciueram omnino Manna eum carere, paulò verò antè mihi dixerat ex Ormus ad ipſum aduehi, paucis tamen interiectis diebus maximam illius recentis mihi oſtenderat quantitatē, cùm & hyems eſſet, nullaq; naues vltro citroq; nauigarent. Tandem bonus Brachmanes (accepta à me ſilentij fide, quòd in illis ſaltem prouinciis eum minimè proditurus eſſem) faſſus eſt à ſe componi ea quam in Perſia obſeruarat, ratione, videlicet, Amylum candidum & puriſſimum, Mannam cuiuſcumque generis, ſed præſertim quæ Calabrinam æmulatur, Scammoneam & ſeminis genus Viſa dictum, quod ex Bengala aduehitur, quódque Lathridis grano ſimile eſt, (iniecto interdum polline radicis cuiuſdam cādidæ lacticinæ, cui nomē* Dante, *) cū Sacchara, pauxillaq; aliqua odorata aqua permiſcebat, ſoliq; exponebat.*

Eius mannæ compoſitio.

Dante.

Manna adulteratur.

MANNAM *autem adulterari nihil mirum, quandoquidem & lapides Bezabares tanto artificio in Ormus & in vrbe* Cochin *prouinciæ Malabar, vbi Rex degit, adulterantur, vt legitimi appareant, fallantq; etiam maximè expertos in iis dignoſcendis, prima ſuperficie, quæ niſi frangatur, vix à legitimis diſcerni queant.*

DE TABAXIR.

Tabaxir hiſtoria.
Mambu.
Eius vtilitas.
Cranganor flumen.
Crocodili.
Caymanes.

INVENIVNTVR *interdum hæ arbores ſiue arundines vocatæ* Mambu *in quibus naſcitur Tabaxir, tantæ amplitudinis & craßitiei vt ex ea cymbas faciant, quæ binos viros capere poßint, non quidem eas excauantes, ſed relictis ſolùm duobus internodiis excidentes; Conſcēdere verò ſolent ſimiles cymbas bini* Indi, *iiq; nudi (nam nudos incedere in iis regionibus moris eſt) ſedereq; ſinguli in eius extremitatibus, iunctis cruribus, tenentéſq; ſingulis manibus remos trium aut quatuor palmorum longitudinis, quibus eas cymbas impellunt tāta dexteritate, vt etiam aduerſo rapidoq; flumine ſumma celeritate nauigare poßint, quemadmodum meis oculis conſpexi in flumine* Cranganor, *in quo plurimus eſt vſus cymbarum ex hac arundine confectarum, quoniam qui eis vehuntur ſecuriores ſeſe exiſtimant à Crocodilis, quos illi* Caymanes *vocant, magno numero in eo flumine verſari ſolitis. Nam cùm ij ferocißimi ſint, ſæpenumero in naues maiuſculas & minuſculas impetum facere ſolent, vt eos qui illis vehūtur apprehendant: Si enim aut in flumine aut in littore hominem, bouem, bubalum, aprum, porcum, aut quodcumque tandem aliud animal comprehendere poßint, illico deuorant. Indigenæ autem affirmant nunquam compertum eſſe, vt eos qui cymbis ex* Mambu *confectis vehuntur appetant, ſed ſæpenumerò conſpectos eſſe natantes proximè illas, attamen eas præterire ſine noxa.*

DE ELEPHANTE.

Elephantum miniſterium & hiſtoria.

MINISTERIVM *præſtant Elephanti non modò in conuehendis oneribus & bellicis tormentis è loco in locum cōmutandis, ſed etiā in muniis aliis domeſticis. Promuſcide verò (qua veluti manu vtuntur) onera craſſo firmoq; fune colligare ſolent: funem verò ore apprehendentes, eum ſannis*

ſeu dentibus quos expertos habet, quoties opus eſt circumuol uunt, deinde onera ſublimia in aëre ferunt, aut trahunt, ſi nimium grauia ſint, tanta dexteritate & attentione, (præſertim ſi iis contineantur res fragiles, & quæ effundi poſſint) vt huiuſmodi res requirũt: nec, cùm ſemel iter confecerunt viæ demonſtratore amplius opus habent, tanta ſunt memoria præditi.

PLINIVS lib. 1. multis locis plurima de Elephanti memoratu digna refert: at nos nõnulla hîc deſcribemus magis fide digna.

Elephantes ſe mutuo intelligunt.

VVLGARIS opinio eſt in prouincia Malabar Elephantos mutuò ſe intelligere. Loquutum autem aliquando in vrbe Cochin (quæ illius prouinciæ nobilis ciuitas eſt) publico teſtimonio conſtat hoc modo.

Aliquando loquuntur.

ELEPHAS quidam in littore maris vrbi vicino laborare ſolitus, iamq; laboribus feſſus, domũ redire properabat, vt quieſceret: Præfectus verò illius vrbis orabat illum vt in labore pergeret, atque liburnicam quam iam commouere inceperat, in mare traduceret: renuẽtem Elephantum Præfectus denuò compellare, blandiſq; verbis demulcere cœpit, id in ſuam gratiam faceret, ita enim decere, quandoquidem in ſeruitium eſſet Chriſtianiſſimi Regis Luſitaniæ: Elephantus hæc duo verba proferens, hoo hoo (quæ lingua Malabarica, vulgari & vſitata in ea prouincia è qua Elephas oriundus erat, ſignificant, volo volo,) ad liburnicam rediit, eamq; in mare impulit.

IDEM cùm ipſius rector hora conſtituta cibum illi non præberet, de mora conqueſtus eſt: rector verò id accidiſſe aiebat, quòd lebes in quo cibum illi coquere ſolebat, pertuſus eſſet, proinde eum ad Cacabarium deferret reſarciendum: fert eum elephas: cacabarius negligentius reparat: rector elephantum obiurgat, eumq; contumelioſis verbis afficit, atque ad cacabarium cum lebete remittit vt diligentius reſarciat:

ciat: is verò de induſtria lebetem reparare ſimulans, rimam auget & elephanto reddit; qui lebetem promuſcide ſumens ad flumē defert & aqua implet, quam dum effluere conſpicit, magis pertuſum eſſe lebetem intelligit, & ante cacabariŷ ædes refert magno barritu intonans: concurrunt Regiorum negotiorum Præfectus & aliŷ multi: cacabarius blandis verbis veniam ab elephanto petens lebetem probè reparat, eiq́ restituit: ille verò minimè ei fidens, in omniũ conſpectu ad flumen redit, aquamq́ haurit; quam dum videt non effluere, lebetem oſtendens adſtantibus, quaſi eos rei geſtæ teſtes eſſe cuperet, ad rectorem ſuum refert.

NATVRA *gratus eſt, beneficiorũq́ memor, nec cuiquam nocet niſi iniuria affectus, aut dum certo morbo corripitur quo veluti in furias agitur, quod ſingulis annis fieri ſolet: tum enim nemini parcunt elephanti ſed obuiũ quemque proterunt.* Elephantũ beneficiorũ memores. Elephantorũ morbus.

ACCIDIT *in vrbe Goa, in qua legati Regis Luſitaniæ qui regiam poteſtatem obtinent degere ſolent, vt vnus ex elephãtis qui iſtic ad Regis ſeruitia alũtur huiuſmodi morbo correptus, vincula & catenas (nam ſolent ferreis catenis cõſtringi & loco quodam concludi donec morbo liberentur) diſrumperet, & per vrbem vagaretur; fugientibus verò omnibus, mancipium quoddam in vlnis filiolũ geſtans in platea obuiam habuit, quod conſpecto elephanto exterritum ad ſuas ædes celeri curſu cõfugit, quas vt aperiret filiolum humi ante ianuã exponit, moxq́ ædes ingreſſum ianuã occludit, præ metu filioli oblitum: elephas puerũ conſpiciens, promuſcide leniter ſubleuans, in proximum humile tectum, quod è regione iſtarum ædiũ erat, collocat, atque aſpicit an puer iſtic ſine dãno cõſiſtere queat, deinde furibundus vlterius progreditur: beneficiŷ memorē, tametſi furēs, ſeſe oſtendit hic elephas, qui puerum non necauit, ſed agnouerit filiũ eius mulieris eſſe quæ eas ædes inhabitabat, quæq́ illi &* Goa vrbs.

 alìis

alijs domeſticis elephantis quotieſcumque iſtac tranſirent, panem aut fructus dare ſolita erat: nam huiuſmodi cibos & alia edulia ante ſuas ædes venalia exponebat.

ALIVD *gratitudinis exemplum referam. In eiuſdem vrbis foro vagabatur huiuſmodi furiis correptus elephas: vir quidam æger effugere cupiens pronus cadit; elephas minimè ei nocens promuſcide comprehendit, & in ſcamno quodam deponit. Aiebat hic vir, eodẽ loco, illi ipſi elephanto, antequam in morbum incideret, magnũ quendam fructum* Iaca *incolis appellatum (de quo nos inferius) ſua manu præbuiſſe.*

Iaca fructus.

APVD *vrbem Cochin elephas quidam huiuſmodi furiis agitatus in lacuna quadam hærebat, ad quam cùm fortè acceßiſſent inopinanter nonnulli pueri, Elephante conſpecto omnes diffugerunt præter vnum qui iſtic perſtitit: eum accedit Elephas adblandiens quodammodo, & promuſcide demulcens, leniter eum corripit, ſuoq́ dorſo imponit, & per lacunam expatiatur, deinde illum reponit quo apprehenderat loco veluti lætabundus. Cùm ea quæ ipſi accidiſſent puer narraret, multi viri eum comitati ſunt: ſed procul à lacuna remanentes, arbores conſcenderunt, vt è tuto ſpectarent quid ageretur. Puerum propius accedentem elephas velut antè corripit dorſoq́ imponit, & expatiatur. Id ſæpius à puero eſt repetitum, donec blandis verbis (quemadmodum edoctus fuerat) elephantum denuò manſuetum redderet, & in vrbem pelliceret.*

ANTE *verò quàm huiuſmodi ægritudine & amoris furore corripiantur Elephanti, eos ſui rectores in agros deducere, atque iſtic validis firmiſq́ catenis ferreis conſtringere ſolent: furoris enim indicium agnoſcũt ex quadã oleoſa materia, quæ ex illorum auribus effluit. Medicantur autem huic ægritudini ipſorum rectores, grauiter illos obiurgando, & rationibus demonſtrando (probè etenim audiunt* & in-

Morbi ſiue furoris indicium & remedium.

& intelligunt) vilis & degeneris eſſe animi ob amorem ita in furias agi: deinde certa quædam medicamenta illic vſitata adhibent. Maxima eorum caſtigatio eſt, grauibus verbis illos obiurgare; tametſi interdum anteriores pedes ſubleuare eos iubeant, plantaſq; cum hamulis feriant, dicentes ſeſe eos vti pueros caſtigare ob ſtultitiam.

Gloriæ auidi.

GLORIÆ auidi ſunt elephãti, cuius cauſa interdum mira facinora præſtare conſpiciuntur. Nonne in littore vrbi Goa vicino quidam crepuit medius dum ſolus magnum æneum tormentum bellicum ſubleuare cupit? quoniam ipſius rector grauibus verbis obiurgaſſet & contumelia affeciſſet, oſtendens illi duos iuniores elephantos aduentantes illius ænei tormenti tollendi gratia?

Vindictæ cupidi.

CETERVM vti beneficiorum ſunt memores, & gloriæ auidi, non minus vindictæ cupidi eſſe deprehenduntur; quemadmodũ ea quæ in vrbe Cochin acciderunt documento eſſe queunt.

MILES quidam Cocci ſiue Indicæ nucis putamine domeſticum elephantum petiit, eumq; in fronte attigit: elephantus putamen colligit, & cùm eo tempore iniuriam vlciſci minimè poſſet, in os recondit, donec elapſis aliquot diebus militem in platea quadam deambulantem conſpiceret, tum demum promuſcide nucis putamen ore eximit, atque militi vicinior factus, in ipſum cõijcit, deinde abit, veluti lætus quòd iniuriam ſibi illatam vltus eſſet.

Mangate flu.

ALIVS quidam miles in eadem vrbe Elephanto ſuum rectorẽ iniuria affeciſſe viſus eſt, quòd ei in via minimè cedere voluiſſet: eam iniuriam vlciſci cupiẽtem rector vetuit. Poſt aliquot dies miniſteria quædam in littore Mangate fluminis (quod vrbem Cochin alluit) abſente ſuo rectore obiens, militem cum aliis quibuſdam ſermones conferentem conſpicit, promuſcide eum corripit; nec eorum qui ipſum rogabant vt militem dimitteret, voces moratus, aliquoties

flumine merſit, ſubinde eum in altum ſubleuans & aquam qua madebat defluere ſinens: deinde cùm iniuriam ſuo rectori illatam probè vltus ſibi viſus eſſet, militem quo comprehenderat loco denuo in pedes ſiſtit.

LONGE *plures ſimiles hiſtorias veras hîc recenſere poſſem, quas breuitatis cauſa prætereo. Quibus verò iſta non ſufficiũt, legant quæ Ariſtoteles, Plinius, ÆElianus, Oppianus, & alij plerique Auctores de Elephantis ſcripſerunt.*

De Canella.

Canellæ hiſtoria.

CANELLÆ *arbor mali aureæ amplitudine eſt, nonnunquam maior, interdum minor, ramoſa admodum, cuius teneriores rami recti ſunt: folium Laurino ſimile, latius tamen, colore dilutiore, & minus ſiccũ, tribus neruis inſignitum: flos candidus, odoris propemodum expers: fructus ſilueſtris oleæ baccis par, vireſcens initio, deinde ruffeſcens, & vbi plenam maturitatẽ conſequutus eſt, niger atque ſplendeſcens (quo tempore colligi debet) oſsiculum intus continens ſilueſtribus oliuis ſimile, ſimilique carne præditus, ex qua extillat oleaginoſus quidam liquor ſubuireſcens, odore baccarum lauri, ſapore acri cum pauxillo amarore coniuncto: præditus verò eſt hic fructus ſeſsili parte paruo calyce, læuiore minúſque criſpo quàm ſint ilicis calyces. Harum arborum magna eſt frequẽtia in ſiluis prouinciæ Malabar: ſed præſtãtia & odore lõgè ſunt inferiores iis quæ in Zeylan inſula naſcuntur.*

Canellæ liquor.

STILLATITIVS *Canellæ liquor vitreis aut plũbeis organis extractus is præfertur, qui è viridi cortice, præſertim radicũ, minutim inciſo eductus eſt: etenim nõ modò corroborat & ſtomachi imbecillitatem, colíue dolores ex frigida cauſa prouenientes lenit: ſed vrinam cit, & oris anhelitum commendat: vtilis eſt præterea iecoris, ſplenis, cerebri & neruorum ægritudinibus, atque in ſyncope cardiaciſq́; affecti-*

Et eius facultates.

affectibus confert: venenis reſiſtit & virulentorum animalium morſibus; menſes mouet, & vteri affectibus prodeſt, vomitiones cohibet, & appetentiam excitat: valet item ad ſpaſmos, & comitiales morbos; atque vt ſummatim dicam, aperit, incidit, digerit, calefacit & corroborat.

ELICITVR *etiam liquor ex Canellæ floribus, ſed longè minore quantitate, minúſque præſtans ſuperiore.*

DE SANTALO.

ODORATI *illius ligni genus in Malabar natũ Santalo albo perſimile quo ſe in febribus indigenæ inungunt, &* Sambarane *appellant, non eſt Santalum, neque eius facultates obtinet: Medici tamen eius prouinciæ Santali ſpeciem eſſe, & cõferre tenuioris fortunæ hominibus aſſerunt, commendantq́ in Eryſipelate, & inflammationibus: atque Santali rubri modo eo vtuntur.*

Sambarane.

Santali ſpecies.

Ad eryſipelas & inflãmationes vtilis.

* Flaui Santali ſelectiſſimi librale fragmentum, mihi liberali munere dedit noſter Hugo Morganus Londinẽſis Pharmacopola peritiſſimus 1581. Eſt verò id graue, ſolidum, nodoſum, colore intus flauum, odore ſuaui cerebrum reficiens, & grato ſapore palatum leniens.

Flaui Santali fragmẽtum.

DE BETELE.

BETELE *planta Piperis ſtirpi adeò ſimilis eſt ſarmentis, foliis, & naſcendi modo, vt quando ſimul ſunt ſatæ, vix è longinquo dignoſci queant ab his qui plantarum iſtarum minus ſunt periti: ſcãdit enim & amplectitur arbores iuxta quas ſita eſt, Piperis modo: eius verò folium Piperis folio craſſius eſt quidẽ, at magnitudine & neruis ſiue fibris prorſus ſimile.*

Betele hiſtoria.

DE MACI.

FIT *in inſula Banda ex Maci oleum admodũ commen-*

Bãda inſula.

Oleum ex

Maci & eius vtilitas.

datum in neruorum affectibus & aliis frigidis morbis.

Ex nuce moſchata liquor & vires.

ELICITVR *& ex nuce moſchata trita, calefacta, & prælo expreſſa liquor admodũ ſuauis & vtilis in neruorum frigidis affectibus: thoracem etiam & pulmonẽ lenit, inde clariorem vocem reddit, impinguat & ſperma auget.*

Varia nomenclatura.

ARABES *nucem ipſam* Iauſiband, *&* Seygar *appellant: Macim verò* Bisbele, *&* Besbaca, *quod vocabulũ propriè nucis corticem ſignificat. Perſæ arborem* Drach *nuncupant, Turcæ* Agache: *Macis autem oleum Arabibus* Geuſiſami, *Perſis* Geuzi erugaãt, *Turcis* Geuziat *dicitur.*

Macis à Græcorum Macere differentia.

PORRO *hunc Macim à Græcorum Macere plurimum differre minimè dubium eſt, ſi vtriuſque hiſtoriam & facultates expendamus. De Macere autem proximo capite ſumus acturi.*

* Vidi aliquando Vlyſipponæ oleum de Maci ex India magnis fictilibus delatum, quod magno æſtimabant, atque in ventriculi frigidis morbis plurimum commendabant. Id verò erat inſpiſſatum & ſaponis gallici ferè modo in tabellas vnciam propemodum denſas, tres verò latas, totidemque aut amplius longas efformatum, pingues, ſubflauas, odoratas. Vidi etiam hoc anno 1581. Londini apud M. Hugonem Morganum Pharmacopœum eruditum, & diligentiſſimum, eundemq́; virum perhumanũ & optimum, eiuſmodi oleum recens ex India delatum, cuius aliquot panes ſiue tabellas, oleum balſami è nouo orbe, oleũ de liquido Ambar, aliáque rariora quædam ſimplicia ipſius liberalitate cõſequutus ſum.

DE MACERE.

Maceris hiſtoria.

Inſula S. Crucis.

NASCITVR *quibuſdam Orientalibus inſulis, præſertim verò in prouincia Malabar, in inſula S. Crucis regni Cochin, tum in ripis fluminis Mangate & apud Cranganor vaſta quædam, & multis ramis prædita arbor Vlmo multò maior, cuius folia in longitudinem ſex aut ſeptem vncias longa ſunt, duas lata, exteriore parte dilutius virentia interiore ſatura: Ea non alium florem, non alium fru-*

ctum

ctum habere creditur præter ſemen quoddam denarij magnitudine, tenue, cordis effigie, colore flauo, ſapore verò amygdalæ, aut nuclei perſicorum malorum, tenui & candida tunica tectum, quod veſica quadã ex tenuiſsimis duabus ſimul iunctis & transparentibus membranis conſtante includitur: ea autem veſica in medio folio naſcitur aliis magnitudine non diſsimili, ſed cuſpide obtuſiore, & circa pediculum anguſtiore, colore medio inter rubrum & fuluum, inæquali, & multis fibris à pediculo ad extremitatem recta linea ductis, criſpo & rugoſo, haud abſimilis illi quæ in Vlmo naſcitur, paulo tamen latior & planior.

SVCCO lacteo prædita eſt hæc arbor vti Morus, radicéſque habet Ilici perſimiles, magnas, craſſas, in latum & profundum diffuſas & cortice tectas craſſo, aſpero, ſcabro, duróque, cinereo foris colore, interius albo & lacteo ſucco prægnante dum recens eſt flaueſcente autem dum ſicca eſt, & admodum adſtringente: & licet ſuccus ille cum adſtrictione nonnihil mordicet; breui tamen euaneſcit hæc veluti inſenſibilis mordicatio. Arenoſa & humida loca amat, & reliquas ferè plantas circumnaſcentes enecat.

NOMEN vulgare huius arboris apud Luſitanos eſt Arbore de las camaras, & Arbore ſancto, hoc eſt, Arbor dyſenteriæ, & Arbor ſancta: ab indigenis Chriſtianis Arbore de ſancto Thome, id eſt arbor D. Thomæ, & Macruyre: à Medicis Brachmenis Macre, apud quos ſummo in precio eſt arboris cortex. Nomenclatura varia.

RADICIS cortice recenti trito, & cum oxygala ſeu lacte acido mixto omnis generis dyſenterias & alui profluuia mirabili ſucceſſu curant omnes Medici cùm Brachmenes tum Canarini & Malabarici. Aliqui huius corticis ſicci & in puluerem redacti ſemunciam per noctẽ macerãt in quatuor vnciis ſeri lactis, eúmque bis in die propinãt manè & veſperi, deinde medicamento ſumpto orizam ſine ſale & Radicis cortex ad dyſenterias & profluuia efficax.

 butyro

butyro coctam, atque pullos gallinaceos coctos, macerato & tritos in orizæ decoctione ſtatim ægro exhibent: interdum ſi neceſsitas vrgeat, opium admiſcent roborandi medicamenti cauſa: ſolent verò etiam Arabes cuiuſcunque generis alui profluuia opio nuce moſchata admixta curare.

Ad vomitus compeſcendos.

H V I V S *item radicis vſus ſalutaris creditur ad vomitus compeſcendos, & ventriculum roborandum cum aqua Menthæ & maſtices puluere.*

R O G A T V S *Brachmenes quidam medicus mihi familiaris, virq; probus, boni iudicij & magnæ exiſtimationis apud omnes ciuitatis S. Crucis regni Cochin incolas, cùm gentiles tum Luſitanos, quòd illius fideli opera ſæpius vſi eſſent, vt bona fide exponeret iſtius corticis quem* Macre *vocant facultates, in hæc verba reſpondit: Si vos Luſitani hunc corticem probè noſſetis, multò pluris illum faceretis quàm Piper: Sed quoniam iſtic in Luſitania eius facultates ignoratis, idcirco contemnitis. Puluis quem in omnis generis alui profluuio ex oxygala propinare ſoleo, ex hoc cortice de quo percontaris cõflatus eſt. Eius magnã quantitatem tibi oſtendere domi poſſem, quam in Bengala & Iapan ſum miſſurus. Sitne verò inutile medicamentum, tu ipſe qui illius effectus plerumque conſpexiſti, iudicare potes.*

Ciuitas S. Crucis.

Macre.

Ioque.

H V N C *corticem etiã oſtendi rhizotomo cuidã* Ioque *(genus quoddam hominum eſt circumforaneorum qui peregrinãdo pœnitentiã agere ſeſe profitentur in illis regionibus) petiique vt quid eſſet (tametſi probè noſſem) ſignificaret: reſpondit ille, eum ſequerer, cuius arboris cortex eſſet ſe demõſtraturum, oſtenditque arborem quam antè ſciueram & addidit, Apud noſtros homines appellatur* Cura ſantea macré niſtuſa garul, *hoc eſt, Macre ab Angelis oſtenſum hominibus ad ipſorũ ſalutem. Subiunxit inſuper iſtius corticis apud ipſos vſum eſſe in compeſcendis vomitibus, aluiq; profluuiis ſiſtendis, plúſque pollere huius radicis portiunculam*

culam

culam, quàm magnam quantitatem corticis Myrobalanorum aut Arecæ, eámque præſtantiorem eſſe Coru Malabarico de quo proximè dicemus. Referebat præterea Macre fructum omnis generis lumbricos in humano corpore natos necare & expellere, & calculum in renibus frangere: tum etiam eos qui ſingulis diebus manè eo vterentur, liberos fore à calculo & à coli doloribus, nec inebriari poſſe.

MAGNA diſceptatio eſt inter Neotericos an Græci Macin & Arabes Macerem nouerint. Negari non poteſt quin multo plura medicamenta nunc nouerimus quàm veteres: inficiari etiam non poſſumus, pleraque illis cognita fuiſſe, de quibus dubitamus. Nam certiſſimum eſt, Græcis probè notum fuiſſe Macer de quo dubitamus, & quod plerique adhuc ignorant: neſciuiſſe autem Macin & nucem moſchatã nobis adprimè nota, vt ex eorum ſcriptis conſtat.

GALENVS ſimplicium lib. ſeptimo Macerẽ aduehi ait ex India, conſtare eſſentia pleraque frigida & terreſtri, paucula verò frigida: conferre ſua adſtrictione aduerſus dyſenterias & cruentas excreationes. Vnde Macer aduehitur Galeno.

DIOSCORIDES verò lib. 1. cap. 94. Macer qui ex Barbaria aduehitur, eſt cortex flaueſcens, craſſus, & guſtu perquam adſtringens, qui contra cruentas excreationes bibitur, dyſenterias & alui fluxiones. Vnde Macer aduehitur Dioſcoridi.

QVÆ facultates inueniuntur in cortice iam deſcriptæ arboris, non in Maci odorato nucis moſchatæ operculo, quod calidum ſiccumq; eſt in fine ſecundi gradus, aut initio tertij, tenuiúmque partium & leuiſſimi amaroris, pauculæq; adſtrictionis particeps: itaque certum eſt vtrumque loqui de cortice noſtræ arboris, non de Maci quod illis ignotum fuit.

ADMONVIT me præterea medicus quidam Regis Cochin, ne dubitarem quin hic cortex Auicennæ Macer eſſet: magnæq; inſcitiæ eſſe de re tam aperta diſceptare: huius ete- Hic cortex Auicennæ Macer.

ius etenim Macre *facultates, eis, quas ſuo maceri veter tribuunt, perſimiles, facile id demonſtrare.*

PLINIVS *etiam lib. 12. cap. 8. Macer, inquit, ex India aduehitur, cortex rubeus radicis magnæ, nomine arboris ſuæ.*

De locis natalibus Maceris Dioſc. & Galeni diſceptantium conciliatio.

MINIME *verò nos mouere debet quòd Dioſcorides ex Barbaria Macerem aduehi aſſerat, quem Plinius & Galenus ex India deferri ſcribunt: idem enim illis accidiſſe poteſt in hoc medicamento, quod in Cinnamomo & Caßia, vt (quoniam ex peregrinis & longinquis regionibus ad eos aduẽherentur) eorum natales non fuerint probè cogniti.*

Indus flu.

In eo inſula vel vrbs Barbaria nomine.

AIT *tamen Ptolemæus: Quædam in Indo fluuio inſula vel vrbs ſita eſt, quæ Barbaria dicitur, ex qua facilè cõportabatur Macer: vel quòd afferretur ex Arabia eo maris ſinu qui à Barbaria inſula Barbaricus appellatur. Cui ſuffragatur Strabo, Omnia, inquit, quæ in India proueniunt, ea ſcilicet parte, quæ ad Auſtrum vergit, ſimiliter in Arabia naſcuntur.*

Macis & Maceris differẽtia.

MACIS *& Maceris differentia Auicennæ probè fuit cognita, quippe qui Macim odoratæ nucis inuolucrum cap. 456. & Macerem radicis corticem cap. 694. ſub titulo* Talisfar *deſcripſit.*

NON *ignota etiam fuit Serapioni, qui ex auctoritate Iſach, Macim eſſe nucis odoratæ operimentum dixit, diuerſum ab eo cuius Dioſcorides meminit, quippe qui ſcriptum reliquerit, Macerem eſſe ligni corticem ſiue corium.*

Quî inter ſe differant.

LIQVET *itaque Macim & Macerem differre inter ſe qualitate, ſubſtantia, figura, planta & regione, quandoquidem Macer radicũ arboris cortex in Malabar naſcitur: Macis verò nucis Moſchatæ operimentum, in Banda, longißimè inter ſe diſsitis. Tametſi Monachi qui in Meſuen cõmentarios ſcripſerunt, aſſerãt non differre, ſuam negligentiam iſta ratione prodentes.*

VVL-

VVLGARIS *admodum huius corticis Maceris eſt vſus in omnibus noſocomiis prouinciarū Chinæ, Iapan, Malacæ & Bengala, in dyſenteriis, alui profluuiis, & ſanguinis reiectionibus, cuius cauſa ex Malabar vſque petunt.* Corticis Maceris vtilitas.

De Corv.

IISDEM *locis, præter memoratam arborem, naſcuntur duæ aliæ arbores plurimum inter ſe differentes, ſed quæ iiſdem facultatibus cum ſuperiore ſint prædita.*

HARVM *prior (de qua hoc capite agemus) vocatur in Malabar* Curodapala, *&* Curo; *in Canarin* Coru: *à Brachmenis* Cura. Coru varia nomēclatura.

EST *verò hæc arbor pumilæ malo aureæ ſimilis, cui etiam perſimilia habet folia, ſed quæ mediū neruum craſſiorem habeāt, aliis octo aut nouem in latera excurrentibus: flos luteus eſt, odoris ferè expers: radicis cortex diluto virore præditus eſt læuis & tenuis, qui ſi frangatur aut vulneretur, multo lacteo ſucco manat, lentiore & magis viſcido quàm qui ex ſuperiore fluit, guſtu inſipido, amaritudinis tamen alicuius participe, frigidus & ſiccus, plus tamen ſiccitatis quàm frigiditatis poßidens, in quo ordine Medici illius prouinciæ etiam conſtituunt.* Eius hiſtoria

HVIVS *virentis corticis ſucco licet admodum ingrato, plurimum vtuntur incolæ cùm gentiles tum Chriſtiani ob admirādos quos præbet effectus in omni genere profluuij, cùm in lyenteria tum in diarrhoea & dyſenteria è quacunque cauſa prognata. Luſitani tamen Medici methodum in eo exhibendo ſeruant. Vtuntur etiam eo ſicco veluti priore: ſed prioris cortex longè præſtat. Diſtillant verò atque vtuntur in hunc modum.* Eius corticis facultates.

CORTICIS *in puluerem triti vncias octo, ammeos, apij, coriandri ſicci, cumini nigri nonnihil toſtorum & in puluerem redactorū ſingulorum drachmas tres, corticum* Corticis cōficiendi ratio.

Myro-

Myrobalanorum Cepulorũ drachmas ſeptem, butyri vaccini non ſaliti vncias duas, lactis acidi quantum ſatis eſt ad pulueres iſtos excipiendum ſumunt in diſtillatoriam ollam vitream (ſi delicatioribus paratur) aut vulgarem (vt maxima ex parte fit) imponũt, & ſtillatitium liquorem eliciunt, cuius quatuor vel quinque vncias cum aquæ auellanæ Indicæ, vulgo Areca *nominatæ, aut aqua è pediculis roſarum vnciis duabus propinant alui profluuio laborantibus, (interdum, ſi neceßitas vrgeat, trochiſcos de charabe vel de Lemnia terra admiſcent) ſemel in die, vel bis ſi opus ſit; illico autem poſt eius ſumptionem, orizam cum oxygala exhibere ſolent. Clyſteres etiam ex eo confecti præſertim ſub noctem iniiciuntur.*

Areca.

L I C E T *verò hic liquor admodum commendabilis ſit, longè tamen præſtantior eſt Maceris cortex viridis, licet multo ingratior, & ſumptu difficilior.*

Eius radicis facultates.

V T I L I S *etiam hæc eſt radix ſeu cum Orizæ decocto ſumpta, ſiue inuncta aduerſus hæmorrhoides & ani ſciſſuras.*

Et foliorum vtilitas.

F O L I O R V M *eius cum Tamarindorum foliis decoctorum vapore crura tumentia vtiliter fouentur: ipſo autem decocto madentes panni commodè in tympanite applicantur.*

De Pavate.

A L T E R A *iſtarum ſtirpium, tertium videlicet genus earum quæ ad alui profluuia vtiles ſunt, vulgo in Malabar dicitur* Pauate, *à Brachmenis & Canarinis* Vaſaueli, *à Luſitanis* Arbol contra las eriſipolas, *hoc eſt, Arbor eryſipelas curans.*

Pauate.
Vaſaueli.
Arbor eryſipelas curãs.

F R V T E X *eſt non admodum ramoſus octo aut nouem pedũ altitudinis, cui rara ſunt folia, mali aureæ minoribus foliis ſimilia, excepta appendice qua carent, vtrinq; elegãti*

Eius deſcriptio.

virore

virore prædita: flos exiguus, cãdidus, quatuor foliolis præditus, è cuius medio exit alba fibra cuſpide viridi inſignis, odore floris Periclymeni, *cui procul aſpiciẽtibus perſimilis videtur; rotundum ſemen, lentiſcini magnitudine, ex viridi nigricans, & vbi maturuerit, nigrum. Caudex & rami cinerei ſunt coloris, radix alba & inſipida, cum nonnulla tamen amaritudine, odoris propemodum expers.*

TAMETSI *vtilis ſit hæc planta aduerſus alui profluuia, quemadmodum ſuperiores duæ, cum illis tamen minimè comparari poteſt, quandoquidẽ imbecillior eſt: itaque qui ſuperiores nouit, ea haud quaquam vtetur in alui profluuiis, at in curando dumtaxat omnis generis eryſipelate, & eo præſertim quod è mera bile ortum eſt; etenim inſigni virtute aduerſus hunc morbum pollere deprehenſum eſt.* Eius vtilitas.

TERITVR *& maceratur huius plantæ truncus ſiue radix orizæ decocto* (Canje *vocant) aliquot horis quieſcere ſinitur vt aceſcat hæc aqua, eryſipelas deinde ea inungitur, bibendáque propinatur ſufficiente quãtitate bis in die, purgato prius ventriculo.* Canje.

EADEM *ratione præbetur radix orizæ decocto macerata iis qui iecoris inflammatione laborant, & febrium ardoribus: addito autem ſucci foliorum* Tamarindi *momento vulnerum labia circumquaque inungi ſolent ad inflammationes prohibendas, & humorum defluxus cohibendos.*

QVONIAM *verò iis in prouinciis multò maiore quantitate hoc tertium genus quàm ſecundum* Coru *nuncupatum creſcit, incolæ eo vtuntur.*

DE CARYOPHYLLIS.

ARBOR *Caryophyllos proferẽs magnitudine & forma Lauri eſt, ſed ſuperiore parte magis ramoſa, minore & anguſtiore folio: copioſos fert flores, initio candidos, deinde virides, cùm nunc in fructum efformati ſunt; at vbi maturuerunt* Arboris Caryophyllos proferentis deſcriptio.

CARYOPHYL. ARBOR.

*turuerunt, rubros; qui deinde collecti & ſiccati nigrum colorem contrahunt: naſcuntur ficus * modo ſparſim per ramos ad foliorum baſim bini, terni aut quaterni ſimul iuncti, vel vnicus interdum.*

DICITVR *Arabibus, Perſis & Turcis* Caranful, *ipſa arbor* Siger, *folium* Varaqua. Varia nomenclatura.

PAVLVS *AEgineta acres illos conſtituit, calidos & ſiccos ordine tertio: alij dumtaxat ſecundo.*

VENTRICVLVM, *iecur & cor roborant, concoctionē iuuant, vrinas cient, aluum cohibent, oculis inſtillati eorum aciem exacuunt, nubéſque extergunt: & quatuor drachmarū pōdere ex lacte ſumpti venerē extimulant.* Eorū facultates.

* Caput de Caryophyllis Latio donare nō cōſtitueram quandoquidem pleraque omnia ex Garciæ ab Orta hiſtoria Aromatum (vti ferè reliqua, de quibus hic auctor hoc volumine agit) deſumpta ſint. Quoniam verò præter reliquorum auctorum, qui Caryophyllorum hiſtoriam deſcripſerūt, ſententiam, eos ex ramis inter folia, ficuū modo naſci aſſerit, ipſius verba lectori proponenda cenſui, vt animaduertere queat quàm parum fidei interdum huic auctori ſit adhibendum, qui veritatis aſſertorem ſe gloriatur, & plantas ad viuum expreſſiſſe aſſerit, cùm tamē ipſius icones nullius ſtirpis viuam effigiem imitentur, præſertim earum quas hactenus nobis videre licuit. Caryophyllorum certè legitimam iconem in Aromatum Garcię hiſtoria exhibui, ex ipſo ramo muria condito (quales multi Antuerpiam aduehi ſoliti erāt) à diligenti & perito pictore expreſſam. Vidimus inſuper hoc anno 1581 Caryophyllorū ramos dodrātales & pedales ſiccos à FRANCISCO DRACKE nauclero Anglo (qui vniuerſum orbem circumnauigauit) ex Moluccis ſuperiore Septembri delatos: ſed omnes extrema parte fructus proferebant ſuis feſtucis aut bacillis inhærentes, eo quem in noſtra icone exhibuimus modo. Eam tamen quā noſter Auctor expreſſit, hoc etiam capite ſubiicere libuit, vt ſtudioſi vtramque conferant.

DE PIPERE.

PIPER *aliud domeſticum, cuius vſus eſt; aliud ſilueſtre, quod ob amarorem negligitur.* Piperis duo genera.

Domeſtici hiſtoria.

DOMESTICI *planta ſarmẽtoſa eſt, ſcanditq́ȝ hederæ modo, arboribus quas nanciſci poteſt ſeſe circumuoluendo: nodis per interualla prædita; ad quos folia naſcũtur Betele foliis ſimilia, parte interiore ſaturè virentia, exteriore dilutiora, cuſpide mucronata, & guſtu linguam vellicante. Horum foliorum alia aliis nigriora ſunt: quæ dilutiora ſunt fibráſque æqualiter naſcentes habent, feminas cenſent (nam vtrumque ſexum in foliis eiuſdem plantæ conſtituunt) nigriora verò, inæqualibus fibris, mares. Ad ſingula internodia, vnde folia dependent, ex ipſa foliorum ſede naſcuntur vuæ, quarum maximè circiter quinquaginta grana obtinent, minores verò triginta. Radix puſilla eſt, & ſummæ tellure fibras agit.*

Nigrum & album.

SVMMA *autem ſimilitudo eſt plantarum quæ nigrum piper proferunt & album: albi tamen folia tenuiora & molliora videntur: eius etiam fructus magis aromaticus: melioriſq. ſaporis quàm nigri.*

Nigri foliorum vtilitas.

Huius verò foliorũ nullus eſt vſus apud eius regionis incolas: ſed nigri piperis folia dumtaxat expetũtur in coli doloribus, aliiſq. omnibus alui ægritudinibus è frigida cauſa prouenientibus: ea oleo Cocci ſiue Nucis Indicæ prius inuncta, deinde calefacta ſupra aluum adhibentur magno effectu.

Eius ſerendi ratio.

PORRO *ſeritur Piperis planta hoc modo: ſarmentum eius ſeu ramus iuxta prægrandem qualemcumque arborem aut palum defoditur, atque bubulum ſtercus & cineres cum aqua inſperguntur: infra annum deinde fructifera eſt, quóque vetuſtior eſt plãta, eò feracior, quippe quæ ad ipſius arboris, cui maritata eſt, faſtigium ſeſe circumuoluendo ſcandere ſoleat.*

DE AVELLANA INDICA.

Auellanæ Indicæ hiſtoria.

ADMODVM *procera eſt hæc arbor rectáque, tenuis, rotunda, & fungoſa materia: folia habet lõgiora latioraq́ȝ*

quàm

quàm Palma quæ Coccos ſeu Indicas nuces fert, ex ſumma arbore naſcentia, inter quæ prodeunt tenues virgæ paruis floribus onuſtæ, albis & ferè inodoris, quæ deinde in fructum Areca *nuncupatum efformantur, nucis iuglandis magnitudine, minimè tamen rotundum, ſed oblongum oui gallinacei exigui modo, exteriore cortice admodum virēte, dum recens eſt, &, vbi maturuit, admodum flauo, vt longè ſpectantibus veluti dactyli ſiue palmulæ maturæ appareant: materia molli & tomentoſa conſtat hic cortex, continetq́ inclusum fructum caſtaneæ grandioris magnitudine, altera parte ſimiliter ſeßilem, candidum, durum, rubris venis plenum, quem incolæ edunt.* Areca.

EVM *adhuc virentē ſub arena condere ſolent, vt melior gratiorq́ eſui fiat: vulgo autē edunt cum foliis* Betele: *confringunt etiam, ſolique exponūt & ſiccant, (tum* Checani *appellant) eóque plurimum vtuntur tum in cibo, tum in lotionibus adſtringētibus: & cortice, ſeu inuolucro dentes repurgant.* Eius conſeruandi ratio & vſus. Checani.

CVM *verò adeò fungoſa huius arboris ſit materia, frangitur difficulter: idcirco virga duorum digitorum craßitudine ex hac arbore parata Crocodilum cùm in aqua, tum in terra facilè retinere poteſt, ſi per eius fauces tranſmittatur (ea etenim ratione illos venari ſolēt) vt ſæpe cōſpexi.* Fractu difficilis. Virgæ ex hac arbore parātur ad Crocodilos venandos.

DE PALMA INDICA.

PRÆALTA *eſt hæc arbor, & recta, nec admodum craſſa, præſertim in faſtigio: nam ab infimo ad ſummum paulatim graciléſcit, & colore cinereo eſt: truncum à radicibus ad faſtigiū vſque paruis quaſi gradibus circumdant, qui aſcēſuris ſcalarum vicem præbeant: flos caſtaneæ ſimilis: fructus verò integer capite humano maior, forma oblongiore, triangulari, & colore viridi admodum diluto.* Palmæ Indicæ hiſtoria.

TAMETSI Narel *huius arboris nucem vulgo ap-* Narel.

Varia nomenclatura.

pellent cùm Perſæ tum Arabes, negant tamen Perſæ legitimum eſſe nomen ſed Nargel dicendum: ipſam arborem Darach Perſæ vocãt, Arabes Siger Indi; Turci autem arbrem Agach, fructum Cox Indi: Brachmenes arborem nuncupant Maro, nucem Naralu.

Inſulæ de Nalediua.

Huius arboris vſus.

Ex hac arbore ex inſulis de Nalediua fabricantur naues, atque clauis, malis, velis, rudentibus aliiſq; armamentis neceſſariis inſtruũtur: inſtructæ iam, mercibus ex eadem arbore conflatis onerantur, oleo, vino, aceto, ſaccharo nigro, fructibus aqua, & ardente aqua vulgo vocata. Ex eadem arbore extruũtur ædes cum ſuis tabulatis ſatis firmæ: atque eiuſdem ramis, (quos Ola dicunt) contegunt imbricum vice; nam imbres cõmodè arcent. Ex iiſdem ramis tecta comparant ad tegendas hieme naues, quæ in portum deductæ, remulco deinde in terram trahuntur.

Ola.

Harum palmarum duo genera, & eorum vſus.

Sura.

Orraca.

Istarvm porro Palmarũ duo genera conſtituunt: Vnum etenim Surae cogendæ gratia deligunt, ea eſt veluti vinum muſtum, quæ ignibus decocta in liquorẽ tranſit vino ſimilem, incolis Orraca appellatum; Alterum fructuum gerendorum cauſa adſeruant.

Suræ colligendæ ratio.

Colligitvr verò Sura in hunc modum: Aliquem è ramis cerebro viciniorem præcidũt; duorum pedum longitudinem relinquẽtes, ad quem vaſcula ampla, oris tamen anguſti, illis Caloins nuncupata, colligant: per hunc ramum præciſum exſtillat arbor Suram iam memoratam, qua organis diſtillatoriis impoſita, ignis vi aquam eliciunt ardentem; purior, illis Fula dicta, hoc eſt, flos, facilius igne incenditur quàm noſtra aqua ardẽs, ſiue vinum aduſtum: altera Orraca nuncupata non item: ſed huic purioris aliquantulum admiſcere ſolẽt. E Sura antequam ignibus decoquatur, ſoli expoſita, fit acetũ ſatis interdum acre, tametſi neque mentha, neque cortex arboris Myrobalani iniiciantur, quæ medicamenta plerumq; admiſceri ſolent vt acetum

Caloins.

Fula.

acetum acrius reddant. Exempto primo vaſe Suræ, *exſtillat alia, quæ ignis vel ſolis caloribus inſpiſſata, Saccharũ fit incolis* Iagra *appellatum: præſtantior cenſetur, quæ in Nalediua colligitur, quàm quæ in Malabar.* Iagra.

FRVCTVS *recẽs ſub primo illo craſſo viridique operimento, alio cortice nigro præditus eſt, medullam tegente, qui recens antequam nigrum colorem contrahat, tener & candicans eſt, editurq́; cum ſale, vel ſine ſale, vel cum aceto & pipere interdum, atque guſtu eſt Cinaræ: cùm verò iam nonnihil indurari cœpit, Cardui caput ſapit. Medulla cortici adhærens tenera & dulcis eſt, continetq́; multam aquam limpidam, ſuauem, nec faſtidium aut nauſeam ſua dulcedine parientem quæ vulgo in ſolis ardoribus bibitur. Frequens eſt huius aquæ ſub dio refrigeratæ, atque etiam* Iagræ *vſus aduerſus iecoris renumq́; nimios calores, purulentæq́; materiæ per virgã excretionem: refrigeratur verò hæc aqua in ſua nuce viridi* Laña *appellata: diu cõſeruatur, nam toto anno inueniũtur iſtæ nuces virides, quarum nonnullæ interdũ tres aut quatuor libras ſiue pintas aquæ continent.* Quis eius fructus. Huius aquæ & Iagræ vſus & hiſtoria.

POSTQVAM *iã indurata eſt hæc nux, durioremq́; medullam contraxit, remanet in concauitate limpida quidem aqua, at non adeò dulcis vt prior: nucem tum vocant Malabares* Eleui. *In annotinis nucibus mutatur hæc aqua in rotundam quandam ſubſtantiam mali inſtar, cãdidam, ſpongioſam, & leuem, ſapore dulci.* Eius nux. Eleui.

MEDVLLA *nucis recentis tenera alba & dulcis, ſola editur ab incolis aut cũ* Iagre, *hoc eſt, Sacchar̃o è* Sura *confecto, vel cum* Auela, *pulmento ex Oriza in aqua cocta, deinde trita & probè ſole exſiccata: editur item cum piſcis quodam genere ſiccato ex inſulis de Malediua aduecto, ſimili fere bubulis carnibus fumo induratis,* Comalamaſa *appellant, bonumq́; condimentum eſt ad bibendi appeten-* Eius nucis eſus & commoditas. Auela. Comalamaſa.

tiam prouocandam. Ea verò mixtura non modò incolis in vſu eſt, ſed ab ipſis etiã Luſitanis expetitur. Ex eadem medulla lac conficitur Amygdalino ſimile, ad edulia paranda vtile.

Copra.

SOLIBVS *exſiccata hæc medulla vocatur* Copra, *ſuauis eſt, reconditur, illiſq́ perinde in vſu eſt, atque noſtris Europæis caſtaneæ ſiccæ.*

Huius nucis vſus.

Malabares lumbricis obnoxij.

VVLGO *creditur, & experientiæ comprobatum eſt, frequentiorem huius nucis vſum, lumbricos generare: cui morbo totius prouinciæ Malabar incolæ admodum obnoxij ſunt.*

Corticis vtilitas.

Cayro.

EXTERNO *illo primóque cortice ſiue operimento craſſo, foris læui, intus verò tomentoſo dum reſiccatus eſt, fiunt rudẽtes & alij funes nautici, vti in Hiſpaniis ex ſparto. Tomentum illud Malabares* Cayro *vocant, magni apud eos vſus, nam quoniã aqua marina non corrumpitur, ſtipãtur eo omnis generis naues: itaque illis populis vſum præbet lanæ, xyli, ſtuparum, lini, & ſparti.*

Xareta.

E *ſecundo nigróque & duro cortice, qui à noſtris* Coco *dicitur, ab incolis verò* Xareta, *fiunt ſcutellæ & alia vaſa potoria in tenuiorum vſum. Fiunt etiã ex eo vſtulato carbones auri fabris vtiles, qui in iis prouinciis periti & induſtrij, nec admodũ ſumptuoſi reperiuntur. Solent enim ſuum opificium proclamantes compita circuire, ſecum deferentes vrceolum, malleolum, & duo cæla, cannaćq́ tubulum palmari longitudine manu tenentes quo focum incendunt. Ii in ædes admiſſi, vaſa ex auro & argento conficiunt, pro eorum qui ipſos euocarunt arbitrio.*

Huius palmæ foliorũ vſus.

FIVNT *ex huius Palmæ foliis petaſi maiores & minores ad Solis ardores & imbres arcendos idonei: texuntur etiam ſtoreæ, & alia pleraque.*

Coccus de Naledina.

COCCVS *porrò de Naledina cognominatus adeò commendatur ab ipſis incolis, & à Malabarenſibus, non modò à*

plerẽ

plebe, ſed à Regibus & Principibus viris, vt in omni fere morborum genere ad eum confugiant tanquam ad ſacram anchoram. Fiunt in eam gratiam ex illo pocula quæ auro vel argento excipiuntur, & in nauiũ triremiumq́ figuram efformantur, ad aquam bibendam, in quam ex catenula medullæ ipſius Cocci *fragmentum pendere ſinunt: ſibique certo perſuadent, illis, qui aquam ex ſimilibus poculis hauriunt, nullum venenum nocere poſſe, futuroſq́ immunes à multis morbis, in quos memini multos incidere, qui ex iis poculis bibere ſoliti erant. Et licet omnem diligentiam adhibuerim, nunquam tamen obſeruare potui, ſimilia pocula aliquẽ ex morbis curare, ad quos vtilia eſſe creduntur: potius igitur arbitror tantam laudem obtinuiſſe à vulgi opinione. Nonnulli ex huiuſmodi vaſculis bibere ſoliti, mihi affirmarunt ſeſe experientia didiciſſe iecur incendi, renes noxam contrahere, & calculum generari: nihilominus tamen magnum eſt eorum pretium, longéque pluris æſtimãtur ijs locis vbi inueniuntur, quàm aliis procul inde diſsitis: nam interdum eiuſmodi nuces nudæ, neque auro aut argento exornatæ quinquaginta aut amplius aureis nummis æſtimantur.*

Mirę eius facultates vulgo creditæ.

NIGRIOR *autem, nitidior, longior, maiorq́ eſt hic* Coccus *quàm aliæ nuces* Cocci *communis.*

Quî differat à Cocco cõmuni.

DE MYROBALANIS.

MYROBALANORVM *quinque ſunt genera diuerſis arboribus & regionibus naſcentia.*

Myrobalanorũ quinque genera.

CITRINA *quæ à Medicis* Aritiqui, *à plebe autem* Arare *nuncupãtur, naſcuntur arbore mediocris magnitudinis, multis ramis & in ordinem digeſtis, prædita; foliis Sorbi.*

Citrina Aritiqui.

EMBLICA *illis* Anuale *dicta folia minutim inciſa, filici ferè ſimilia, ſed paulò craſsiora habent.*

Emblica Anuale.

Indica. Rezanuale. INDICORVM, *quæ ab incolis* Rezanuale *appellantur, folia, ſalicis foliis ſunt ſimilia.*

Bellerica. Gotin. BELLERICA *rotunda ſunt, incoliſque* Gotin *dicuntur, & folia obtinēt Laurinis ſimilia, minora tamen & tenuiora. Inueniuntur hæc quatuor genera per totam prouinciam Malabar, Dabul, Cambaya, & Batecala, ea ſunt quæ in Europam deuehuntur, ſicca & condita.*

Chepula. Aretca. CHEPVLORVM, *quæ illis* Aretca *appellantur, arborem non conſpexi, ſed eius folia Perſicæ foliis eſſe ſimilia referunt, & arborem eiuſdem cum aliis eſſe magnitudinis: ſunt verò omnium arbores Pruni magnitudine, ſed pluribus ramis magiſque in orbem digeſtis, prædita.*

DE TAMARINDIS.

Tamarindorũ hiſtoria. SVNT *Tamarindi fructus elegātis & aſpectu pulchræ arboris, Caſtaneæ aut Ceratiorũ arboris magnitudine, multis ramis prædita, & foliis latā vmbrā præbētibus, materie ſolida admodũ: folia filicis feminæ (quā Hiſpani* Helecho, *Cantabri* Ariſtora *appellāt) foliis perſimilia, dilutè virētia, valde elegātia, guſtu acido, gratóque, è quibus condimentũ fit* (Salſam *vocant) perinde atque è petroſelino: flores candidi, Aureæ mali floribus admodum ſimiles forma exteriore, & odore: attamē octonis foliis cōſtant, quorũ quatuor interiora alba ſunt & craſſiora velut Mali aureæ florum folia, quatuor verò exteriora tenuiora, & bina ex his eleganti neruo radiata: è medio flore quatuor enaſcuntur ſtamina corniculorum modo inflexa, candida & tenuia. Fructus admodum ſimilis eſt Ceratiis * foris vireſcens initio; deinde per ſiccitatem cinereus, continens oſſicula rotunda Caſſiæ ſolutiuæ modo aut paruis Lupinis ſimilia, dura admodum, & colore nitido terreo, haud quaquam flauo, quemadmodum nonnulli referunt: his non vtimur, ſed ſola pulpa quæ nonnihil lenta & viſcida eſt, iucunda tamen aciditate grata,*

Helecho. Ariſtora. Salſa.

tametſi

tametſi nonnulli indigenæ aſſerant oßicula aßata & in pollinem redacta ex oxygala in alui profluuiis vtiliter exhiberi: facilè auellitur hic fructus, & etiam ſponte decidit. Folia ſub noctem ſeſe contrahunt, ſuúmque fructum amplecti ſolent, qui ſi deſit, ſua virgulta & ramos complectuntur: ſumma verò aurora ſeſe explicare incipiunt grato ſpectaculo: hæc trita partibus eryſipelate infectis imponunt, atque etiam circa phlegmonas ad arcēdum qui influit humorem: iiſdem cum ſale Ormuziano phlegmonas reſoluūt, & cum cineribus ex Cambaya pituitoſos & melācholicos tumores. Foliorum facultates.

VOCATVR *hic fructus in Canarin* Chincha, *oßicula verò* Chincharo, *in Malabar* Puli, *& in Guzarate* Ambili: *Arabes, Perſæ, Turci* Tamarindi *vocant; oßicula* Abes, *arborem* Siger Tamarindi. Varia nomenclatura.

PRÆFERVNTVR *qui in locis montanis iiſque Septentrioni obuerſis naſcuntur: vſu verò compertum eſt, huius arboris vmbram ſub ea dormientibus non minus noxiam eſſe, quàm arboris iuglandis.* Huius arboris vmbra noxia.

* Tamarindorum fructus deſcriptio verior apud Garciam conſpicitur: cuius legitimam effigiem pete ex doctiſſimis Lobelij obſeruationibus, vnà cum ipſius arboris ſemine recens natæ rudimento.

DE CASSIA SOLVTIVA.

MVLTA *Caßia ſolutiua naſcitur in Cayro, & pleriſque aliis prouinciis tum Orientalis tum Occiduæ Indiæ. Præfertur tamen quæ ex Orientali delata eſt, quæq; locis ad Septentrionem magis vergentibus naſcitur.* Caſſiæ ſolutiuæ natales & hiſtoria.

AMYGDALÆ *magnitudinē æquat, foliis mali Perſici ſimilibus eſt, nōnunquam anguſtioribus, locis præſertim ſiccioribus nata, floribus luteolis aut flauis, non ingrati odoris: quibus deciduis ſuccedunt ſiliquæ oblongæ, eleganti virore prædita, dum recentes ſunt, & quæ maturitate nigredinem breui conſequuntur.*

Candil.

TANTA eſt eius frequentia in Cambaya, vnde præſtantiſsimam aduehunt, vt vnius Candil (quingentarum & viginti duarum librarum pondus hoc eſt) pretium non æſtimetur pluris quàm nummo aureo, qui trecentos & ſexaginta marauedis (æreos obolos Hiſpanicos) valent.

IN MONTIBVS verò Cranganor, & per vniuerſam prouinciam Malabar (quando eius maximum pretium) ſingulæ libræ viginti marauedis redimi poſſunt, hoc eſt, paulò pluris quàm dimidio regali Caſtellano, ſiue Batzio Germanico.

Varia nomenclatura

GENTILES *Canarini fructum* Haſanguia & Bauaſenga, *quemadmodum & prouinciæ Decan incolæ, & Brachmenes, arborem* Bahoo, & Baua *vocant: Guzaratenſes* Gramala: *Malabarenſes* Condaca: *Arabes, Perſæ, & Turcæ* Hiarxamber: *aſſerebat tamen mihi Cogecela peritus medicus Perſa illud vocabulum eſſe merè Perſicum, & legitimum Arabicum eſſe* Gaſatfalus.

Eius vſus.

FORIS *illinitur medulla eryſipelate tentatis & inflammationibus. Inualuit vſus tota India exhibendi delicatulis mulieribus & pueris caſsiam ſolutiuam adhuc virētem ſaccharo conditam, ad vnciam vnam bono ſucceſſu: ſumitur verò dum adhuc recens eſt & valde tenera, priuſquā cortex induretur, maceratur primùm in frigida aqua, antequam cum ſaccharo coquatur. Moderatè & ſine moleſtia aluum ſubducit.*

* Perſicæ mali folia quodammodo æmulantur, ſi ſingularia ſepares. Quoniam verò coniugatim bina ſemper in oblongo neruo naſcuntur, & ſumma ala poſtremum, imparitatem faciens: commodius meo iudicio comparaſſet cum fraxini foliis aut ſimilium arborum quæ alata folia ferre ſolitæ, ea integra abiicere conſueuerunt, quemadmodum Iuglans, Sorbus, Rhus, Ceraria, &c.

Huius arboris ramulo cum ſuis floribus & foliis Cuci, & Cedri fructu, aliiſq. varij generis ſeminibus ante biennium

donari

donati ſumus à doctiſſimo diligentiſſimoq. viro D. Bernardo Paludano, qui ea ex Syriaca, Arabica, Aegyptiacaque ſua peregrinatione retulerat.

DE ANACARDIO.

MAGNA *eſt Anacardij copia in Malabar, & reliquis Indiæ prouinciis. Fabæ vulgari admodum ſimilis, dum adhuc viret & recens eſt; exſiccatus verò niger & ſplendens: continet medullam Amygdalæ ſimilem, inter quam & ſupremum corticem oleum admodum vrens inuenitur.* Anacardij hiſtoria.

DOCTOR *Orta ſcribit eum fructum in vſum medicum recipi, & in illis regionibus in lacte maceratum dari aſthmaticis, & aduerſus lumbricos: eum præterea viridem ſale condiri, & edi oliuarum conditarum in more: Aut etiam eo ſiccato cauſtici vice in ſtrumis vti indigenas, totáque* India *eius cum calce mixti vſum eſſe ad obſignandos pannos.* Eius fructus vtilitas.

EGO *ſanè vidi hunc fructum viridem, & per multos dies ſale & aqua conditum, Oliuarum Hiſpanicarum modo, venalem in foro proponi, & edi non ſolùm quidem, ſed excitandæ appetentiæ cauſa coctæ orizæ admiſceri, vti ſolent fructum* Mangas *vocatum, alióſque fructus adſtringentes & acidos, aliàs minimè.* Mangas.

NONNVLLI *in deſiccato extimum corticem demunt, eámque membranam qua medulla tegitur, deinde medullam edunt ad bibendi appetitum irritandum. Ego verò & virentem conditum, & ſiccati medullam deguſtaui: ſed neutro modo mihi delicatus videtur. Illud porrò certiſsimũ, oleum id quod inter corticem & nucleum continetur, admodum cauſticum eſſe & venenoſum.* Oleum inde confectum.

TOTA *tamen prouincia Malabar, eius vſus eſt cauſtici vice. Si quis inſtillet in putridum & cauum dentem, ipſum vrit frangitque, & corrumpit facilè. Calce addita ad bom-* Cuius ſit vſus.

ad bombycinos pannos obſignandos, & alias res quaſlibet notandas vtuntur: etenim notam adeò firmiter imprimit, vt nulla lotione eximi queat.

Aliæ huius fructus facultates.

SOLENT *interdũ Indi nonnulli hunc fructum cuſpidi cultelli infixum candelæ ardenti imponere, qui, dum vritur, mirum quos ſtrepitus edat, quas ignis ſcintillas quaſi fulmina eiiciat diuerſorum colorum, eáque ratione rudioribus quibuſdam & mulierculis imponunt, illis perſuadentes, ſe in iis ſcintillis & flammæ radiis ſpiritus conſpicere qui ipſis loquantur, & eos edoceant quodcumque ſcire cupiant. Tali igitur commẽto miſeros fallunt, perſuadéntq. quod volunt, dantes reſponſa iis qui ipſos conſulunt, pro ſuo arbitrio. Vt verò omnes iſti gentiles, augures, incantores, & diuinatores rarò loquuntur, & cum mora ponderéque reſpondent; in ſuis reſponſis ſemper ſunt ambigui, & adeò aſtuti, vt quomodocumque res, de qua cõſulti ſunt, cadat, ſuam exiſtimationem minimè periclitentur, dicántque ſe euentum prædixiſſe.*

DE CAIVS.

Caju hiſtoria.

MALVM *Punicam magnitudine æquat hæc arbor; folium eius dilutius viret, & carnoſum eſt: flos candidus, ſimilis ferè mali aureæ flori, ſed pluribus foliis conſtans, nec adeò odoratus. Præbet hæc arbor fructum* Caju *vulgò appellatum, qui quoniam boni ſaporis eſt & ventriculo vtilis, ab omnibus multum æſtimatur.*

Caju.

Eius fructus deſcriptio.

EST *autem hic fructus, magni mali inſtar, valde flauus & odoratus, intus ſpongioſus & ſucci plenus ſine vllis granis, guſtu ſubdulci, nonnihil tamen fauces coarctante. Sed duplicem habet eodẽ anno ortum hac ratione: marceſcẽte flore ſubſequitur faba * prægrandis, inter quam & florem intumeſcit quiddã malo ſimile, quod paulatim fabæ ſuccum ad ſe pertrahit: quóque maius incrementum ſumit, eò faba*

ſiue

ſiue nux magis minuitur, donec fructus Caju, hoc eſt, malum illud, plenam conſequutus ſit maturitatem, quod è colore flauo aut rufo (nam vterque color in his malis conſpicitur) & odore deprehenditur: maturo fructui inhæret nihilominus faba illa, & cum ipſo colligitur.

Bellariorvm vicem præbet hic fructus ex vino ſumptus, aut ſine vino: nam præter ſaporis gratiam, vtilis admodum compertus eſt in ventriculi debilitate, vomitibus, & appetentiæ deiectu. Qui verò his auxiliis non egent, prius in aqua nonnihil maceratum edunt. Eius vtilitas.

Non vbique naſcitur hic fructus, ſed in hortis vrbis S. Crucis Regni Cochin inuenitur. Et natales.

* Mirari ſatis nequeo noſtrum Auctorem huius nucis, quæ in extremo fructu naſcitur, vel è qua, vt ipſe refert, ipſum malum incrementum ſumit & ſubſtantiam haurit, formam, colorem, conſiſtentiam, & oleum in cortice concluſum (non ſecus ac in Anacardio) non deſcribere; cùm apud Braſilianos, quibus *Caius* ſiue *Caious* (ita enim pronũciandum) dicitur, non minore fortè in vſu ſit, quàm ipſum malum, vt ego de iis qui in Fernanbucho diu vixerunt intellexi, & in annotationibus ad caput de Anacardio hiſtoria Aromatum, adſcripſi, ad quas lectorem remitto. Arbitror autem hunc fructum in regnũ Cochin recens fuiſſe illatũ, & propterea plenum eius vſum nondum innotuiſſe. Certè quotquot hactenus de ſtirpibus Indiæ Orientalis ſcripſerunt, nuſquam eius meminerunt, nec ipſe quidem D. Garcias ab Orta, qui paucos ante annos Aromatum hiſtoriam conſcripſit.

De spica nardi.

De Piſo veneno quod Lacuna commentariis in 6 cap. lib. 1. Dioſcorid. ſcribit ex Nardo Indica fieri, nec D. Orta vnquam ſumma diligentia exquirens, nec ego, tametſi plurimos de eo percontatus ſim, in India intelligere potuimus.

Præsentissimvm quod apud eos eſt venenũ, vocatur Bicho de Ormuz, id eſt, Lacertus ex Ormuz, Venenũ Lacerti ex Ormuz.

qui

qui ſimilis Scinco eſt, de quo & eius exitioſiſſimo veneno, & diabolica arte qua homines extinguere ſolent, referemus in libro Animalium. Secundum locum obtinet Manga *ſilueſtris, de qua inferius. Tertium quod è Tigridis pilis fit: Deinde quod è planta quadam lacteo ſucco plena, cuius magna naſcitur quantitas in prouincia Malabar. Sed & Napellus locum ſuum obtinet.*

De Rhabarbaro.

Rhabarbari natales.

RHABARBARVM *ſingulare medicamentum, dignumq́ue veneratione apud omne humanum genus, in interiore Chinarum regione dumtaxat prouenit, vnde in vrbem Cantan (nobiliſſimum totius illius prouinciæ portum & emporiũ, vbi Luſitani habitant,) exportatur, & inde nauibus in Indiam aduehitur. Alia item via ex eadem interiori prouincia Chinarum camelis deferunt per Tartariam & Vzbeque in Ormuz, & inde in Perſiam, Arabiã & Alexandriam, vnde poſtea vniuerſæ Europæ communicatur. Id non eſt adeò carioſum, & præfertur illi quod nauibus in Indiam importatur, eò quòd magna ex parte corruptum eſt, facilè enim in iſta per mare vectione vitiatur.*

Canta vrbs, portus & emporium.

HÆC *ſunt quæ de Rhabarbari natalibus cõperta ſunt, nec D. Orta cum inſigni ſua diligentia, nec ego plura conſequi potuimus.*

De Rhabarbari præparãdi ratione quorundam error.

QVOD *verò nonnulli ſcribunt, eius regionis incolas Rhabarbarum macerare, deinde ſuccum exprimere, è quo ad ſolem depurato, trochiſcos parare ſoleãt, Principibus viris purgandis idoneos, nobilisq́ue deinde radices exſuccas, & inutiles mittere, fabula eſt, quam inde originem ſumpſiſſe arbitror, quòd nõnulli gentiles mercatores Rhabarbaro fungoſiori & vetuſtiori (vt facilius à corruptione liberent, néue teredo quæ id erodere ſolet, innaſcatur) aquã nõ feruentem, ſed tepidam adfundãt, deinde lineis pannis emundatum ba-*

cillis

cillis aut filo traiiciant, & exſiccent, & nonnulla foramina piperis tenuiſsimè triti polline & cera obturent: deinde probè ſiccatum in Pſyllij ſemine adſeruent.

HÆC *mihi retulit mercator Canarinus vir probus, ſanctèque affirmabat ea dumtaxat fieri ad præſeruandum à corruptione Rhabarbarum, addebatq́ id rhabarbarum in quo conſpiceretur foramen, quo traiectũ pependiſſet, ea ratione præparatum fuiſſe, neque ideò improbari, neque affuſam aquam multum de ipſius viribus detraxiſſe.*

DE RADICE CHINÆ.

VOCATVR *hoc excellens medicamẽtum in Chinarum regione* Lampatan, *in Decan* Lampaos, *in Canarin* Bonti, *ab Arabibus, Perſis & Turcis* Chophchina. Radicis Chinæ nomenclatura varia

NASCITVR *abundantiſsimè in Chinarum regione: inuenitur tamen etiam in Malabar, Cochin, Crãganor, Coulan, Tanor, & aliis locis.* Eius natales.

PLANTA *eſt multis tenuibus ſpinoſiſque ſarmentis prædita, ſmilaci aſperæ non abſimilibus, quorum maxima minimum manus digitum craſsitie nõ ſuperant, foliis plantaginis latifoliæ magnitudine: radices pugnũ nonnunquam æquant, interdum minores ſunt, ſolidæ, graues, candidæ, interdum etiam rubeſcentes, & multæ ſæpenumerò ſimul cohærentes.* Eius deſcriptio.

PLVRIMVS *eſt huius radicis vſus in omnibus Orientalis Indiæ prouinciis ad varios morbos: quin adeò innoxia cenſetur, vt eam ſumentibus, tametſi nullã victus rationem obſeruent, ſed liberè carnibus & piſcibus veſcantur, nihil incommodi adferre credatur. Vulgaris tamen quæ in Chinarũ Indiæ prouinciis obſeruatur, ſumẽdi huius radicis decocti cõſuetudo eſt, vt radicis vncia vna, additis radicũ Apij duabus drachmis decoquatur lento igne & ſine fumo; in decem & ſex aquæ libris ad ſex librarũ cõſumptionem reliquos de-* Facultates.

cem

cem in fictili vitriato adſeruant, ſumuntq́ ſingulis diebus recens decoctum, quoniam facile corrumpitur, nec vltra diem adſeruari poteſt. Eius verò tepidi manè ſumit æger plenũ hauſtũ, duabuſq́ horis in lecto remanet, poſtea ſurgit, duabus autem horis ante cœnam totidem haurit, interdiu de eodem frigido bibit.

PLERIQVE *tamen etiã dum ſua negotia exercent & nauigant ſingulis diebus manè & veſperi duas eius radicis in puluerẽ redactæ drachmas ex vino, aut ipſius radicis decocto felici ſucceſſu bibere ſolent.*

ORGANIS *etiam ex hac radice recenti, aqua elicitur, delicatioribus admodum familiaris: attamen & ab aliis magna quantitas abſumitur, quoniam illi plurimum fidunt non modò in morbis à D. Orta enumeratis, ſed etiam in hemicrania, in herniis humoralibus, & ventoſis, in colli veſicæ & penis callis, eorumq́ vlceribus, venerẽ etiam admodum excitare creditur: decoctum tamen ipſa ſtillatitia aqua præſtantius eſt. Optimè conſeruatur radix, ſi pipere confracto inuoluatur.*

DE CROCO INDICO.

Croci Indici hiſtoria.

MAIORA *latioráque habet Crocum Indicum folia quàm Orchis Serapias dicta, colore foliorum Scillæ, dilutiora tamen & tenuiora; caulem habet è foliis ſimul implicatis, & ſeſe mutuo amplexantibus conſtantem: radicem foris Zingiberi ſimilem, intus croceam.*

Curcum. Saroth.

PRÆTER *nomina ab Orta enumerata, apud Arabes etiam* Curcum *dicitur, apud Turcos* Saroth.

DE GALANGA.

Duplex Galanga.

DVPLEX *eſt Galãga medicamentum vſibus humanis valde neceſſarium, dignumq́ vt Pharmacopolæ in ſuis officinis perpetuò habeant.*

VNA

VNA *minor & odorata, quæ cũ* Rhabarbaro *ex Chinarum regione in* Indiã *aduehitur, & inde in* Luſitaniam *defertur, incolis* Lauandou *dicta.* Lauandou.

ALTERA *maior, plurima naſcens in* Iaua *&* Malabar, *cuius deſcriptionem, quòd maiore ſit in vſu, hîc damus. Ea duorum cubitorum altitudine creſcit, nonnũquam amplior, fœcundiore præſertim ſolo: folia habet* Orchidi Dioſcor. *lib.* 3. *deſcriptæ ſimilia, longiora tamen & latiora, ſupernè ſaturatius infernè dilutius virentia: caulem ex foliorum inuolucris conſtantem, vti in* Orchidum *generibus: florem candidum, inodorum: ſemen exiguum, neglectum: radicem ſecundũ caput craſſam & bulboſam, reliqua ex parte* Zingiberi *ſimilem, ſed maiorem, nonnunquam capitula, baſtulæ regiæ modo, proferentem.*

SERITVR *radice quæ mirum in modũ ſeſe propagat.*

APPELLATVR *à* Canarinis *&* Brachmenis *(quibus maximo eſt in vſu cùm in hominum tum iumẽtorum morbis, quique eam ordinariè cum* Oriza, *vel piſcibus, vel in acetariis edunt)* Caccharu, *ab* Arabibus Caluegian, *in* Iaua Lancuax, *in* Malabar Cua. Nomina varia.

ADEO *autem vulgaris eſt apud* Malabarẽſes *huius radicis vſus, vt non modò in medendis morbis eam vſurpent, ſed in farinã etiam conuertant, ex qua* Cocci *ſeu nucis* Indicæ *lacte, nonnunquam* Sura, *aut* Iagra *excepta, certum quoddam panis genus pinſunt in tenuium placentularum formam,* Apas *vocant: in deliciis eſt hic panis, præbẽtq; iis qui ventriculi debilitate, & frigiditate laborant, in alui doloribus, vteri affectibus & vrinæ difficultatibus: quo poſtremo in morbo miram eius efficaciã experiuntur, ſiue ob humores craſſos & pituitoſos, flatúsue aut arenulas in vreteribus aut collo veſicæ congeſtas, vrinæ difficultas orta ſit, vel etiam ex carnis excreſcentia in ipſo veſicæ collo aut meatibus nata. Præbent verò edendum hunc panem, deinde hau-* Eius vſus & facultates.

D ſtum

Nimpa.

ſtum Nimpa (quæ veluti aqua ardens eſt) concedunt; in inguinibus verò ſupráque pubem & collum veſicæ, folia Nymphea decocta in aqua & macerata atque adhuc calentia applicant.

* Neque hic auctor, neque Garcias ab Orta mihi ſatisfaciunt in Galangæ maioris deſcriptione, præſertim ſi ea, quâ Europæ officinæ vtuntur, legitima eſt Galanga maior: etenim eius radices multo maiorem ſimilitudinẽ habent cum Iridis, quàm cum Aſphodeli aut Zingiberis radicibus. Et certè omnino mihi perſuadeo Galangam noſtrã maiorem Iridis genus eſſe huic fortè ſimile quod in mea Pannonicarum ſtirpium hiſtoria primum eſt. Nihil tamen ſtatuo.

De Zingibere.

Zinziberis deſcriptio.

TRIVM *aut quatuor palmorum magnitudine aſſurgit, foliiſq́; eſt Milio maiori, quod Lachryma Iob vulgò nuncupatur, admodum ſimilibus; caule verò Aſphodelini craſſitie, ex multis foliorum inuolucris conſtans, vt veluti exigua quædam arundo appareat: radicibus quodammodo Iridi ſimilibus.*

De ligno colvbrino.

Duæ ligni colubrini ſtirpes.

BINÆ *ſtirpes in Malabar inueniũtur plurimum diſſimiles cùm forma, tum naſcendi modo, vno tamẽ eodemq́; nomine nuncupatæ, Lignum Colubrinum, quòd ſingulæ mirum in modum vtiles ſint aduerſus colubrorum morſus.*

Prioris hiſtoria.

PRIOR *naſcitur hederæ modo, colore Dracũculi maioris, ſiue Serpentariæ: folia illi ſunt Bryoniæ ferè ſimilia, integra tamen initio, neruoq́; prædita per longitudinem excurrente, & quinque aut ſex venis in latera vergentibus: ſucceſſu temporis accedũt exigua foramina, quæ paulatim cum foliis incrementum ſumunt donec tandem omnino folia ſcindant, eaq́; vitis foliis ſimilia reddant: conſpiciuntur enim interdum in eadem ſtirpe folia integra, alia exiguis nonnulla*

nonnulla maioribus foraminibus prædita, omniáque adeò inter ſe diſsimilia, vt minimè eiuſdem plantæ folia eſſe videantur. Tantam verò habet hoc lignum cum colubro ſimilitudinem, vt qui non norit, aut de die viderit, ſi ad Lunæ ſplendorem noctu cõſpiciat, viuum colubrum eſſe exiſtimet.

Eius facultates. VVLGO *cenſetur præſtantiſsimum remedium aduerſus colubrorum & viperarum morſus: incolæ ſanè, dum in agros tendunt, magna ex parte circumferre ſolent hoc lignum (ſunt enim in ea prouincia multæ viperæ, variáque ſerpentum genera) aiúntque ſolo eius odore ſerpentes fugari: & ſi dum colubros venantur, eos attingere hoc ligno queant, ilicò rumpi & extingui.*

Alterius hiſtoria. ALTERA *admodum breuis eſt & tenuis, triáque ſolummodò folia habet mollia, læuia, ſaturatius virentia: florem aut fructum non conſpexi, nec quenquam inueni qui ſe vidiſſe aſſereret: radix oblonga & tenuis eſt, minimo digito minor, hinc inde nonnunquam extuberans, & ſumma tellure ſerpens: exterior eius cortex valde tenuis eſt & cinereus, nullo, dum guſtatur, manifeſto ſapore præditus, deinde tamen guſtum in ore relinquens ſuauem, & vti Moſchus odoratum: fiſſus eſt vndique hic cortex, & ſponte ſeſe expedit ab alio craſsiore flauóque cortice ſubtus naſcente, qui odorem Loti ſilueſtris ſiue trifolij odorati vulgaris refert, & ſaporem Glycyrrhizæ dulciorem: præmanſus autem odore admodum ſuaui, nec iniucunda mordicatione, momentanea tamen præditus eſſe deprehenditur: ipſa materies lignoſa eſt, candida, dura & inſipida: folia napi ſaporem referunt: germen producit hæc radix ſupra terram circiter quatuor vncias longum, in caput extuberans.*

Nomenclatura. NOMEN *huius plantæ apud Canarinos eſt* Duda Sali.

Eius vires. TRITA *radix cum aqua roſacea aut vulgari, vel cum vino (indifferenter enim vtuntur) præſens certúmque aſſe-*

runt remedium aduerſus omnis generis ſerpentum morſus. Plurimus etiam eius eſt vſus in febribus continuis, tertianiſque, ſyncope, ventriculi debilitate, & cordis tremore: datúrque aduerſus omnis generis venena. Multi mihi ſanctè affirmarunt dummodo manu hanc radicem tenerent, nullos ſerpentes, vel alia ſimilia virulenta inſecta formidare, & certiſſimum eſſe ſerpentes & viperas eius aſpectum minimè ferre poſſe, ſed fugere, celerriméque in aliam partem ſeſe proripere, ſi quis ante ſerpentes eam proiiceret.

PERVTILIS *etiam cenſetur iis quibus anhelitus ab ore vitiato aut dentibus corruptis fœtet, modò eam continuò mandant, dentiúmque cauis geſtent.*

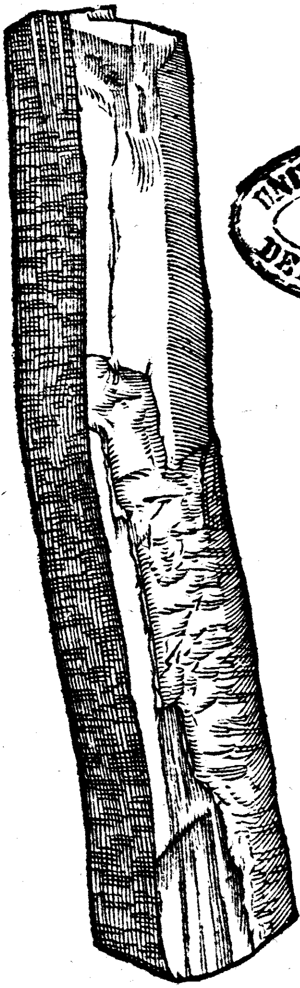
Eius natales.

PROVENIT *locis humidis, & inter arbores, præſertim verò ſecundum eas quæ* Angelins *nuncupantur, nec procul à mari.*

Colubrini ligni genus tertium.

INVENITVR *& tertium Colubrini ligni genus in eadem prouincia, vaſtæ arboris magnitudine, de quo in alio libro agemus.*

* Neutrum horum ligni colubrini generũ cum GARCIAE ligno colubrino conuenire facilè animaduertet, qui vtriuſq. deſcriptiones diligẽter conferet. Secundi verò generis GARCIAE deſcripti fragmentum quinque vnciarum longitudinis, quodque, vt coniicere licebat, duarum vnciarum craſſitudinem æquarat, mihi non modò oſtendit Londini anno 1581. C. V. D. Hector Nunez Medicus Luſitanus, ſed etiam dimidia eius parte liberaliter donauit. Eius porrò materies firma eſt, candida, venis quibuſdam diſtincta, non diſſimilis fraxini ligno, cortex autem qui eam integit cãdicans, & quaſi cinereus. Vtraque verò, ſi quis deguſtet, amaro ſapore prædita eſſe deprehenditur. Eius fragmenti iconem lectoris oculis ſubiecimus.

UNIVERSIDAD CENTRAL
BIBLIOTECA
DE LA FAC. DE

De ligno Molvcensi.

Ligni Moluccenſis natales & deſcriptio.

Invenitvr *in Moluccis arbor quædam domeſtica Mali cotoneæ magnitudine, cuius folia Maluæ vulgaris foliis ſunt ſimilia, fructus verò auellanis, ſed minor, molliore cortice & nigricante.*

Seritvr *colitúrque in hortis diligenter, nec alibi facilè inuenias: tanti enim ab incolis æſtimatur, vt peregrinos ne ad eius quidem conſpectum admittant.*

Panaua.

Incolæ Panaua *appellant. Cùm verò iſtic Regis nomine gubernaret prudētiſsimus & animoſiſsimus Dominus Ludouicus de Tayde, ipſius nomine hæc arbor dicta fuit, quoniam ille primus nobis eius inſignes facultates aperuit. Accidit enim vt nobilis quidā Luſitanus, Henricus de Lima vocatus, dū in Moluccis verſaretur, animaduerteret quanta cura & diligentia incolæ hanc arborem colerent, quantíque æſtimarent, atque ideò illius facultates apprimè intelligere cupiens, nonnullas tandem edoctus eſt. Nactus igitur trunci huius arboris partem, eam obtulit Proregi, bonarū rerum, & naturæ ſecretorum ſtudioſiſsimo, tanquam medicamentum valde neceſſarium, cognitúque dignum, & noſtris hominibus hactenus inauditum. Anno autem ſexageſimo primo ſupra milleſimum & quingenteſimum interrogans me Prorex, an aliquid de hac arbore inaudiſſem, aliquot eius facultates retuli quas ab aliis didiciſſem, conquerens arborem nondum licuiſſe videre: tum ille eius quod habebat fragmento me donauit, imperans vt cum iudicio & ratione experirer, nec vllius vitam periclitarer, deinde rerum ſucceſſum illi ſignificarem: quod me facturum recepi. Eius itaque ligni periculum feci, cùm in nonnullis ægris quorum curam habebā in noſocomiis, tum in variis morbis qui in longa nauigatione plerumque oriri ſolent dum in Luſitaniam redirem; partim adiutus facultatū relationibus quas intel-*

lexeram,

lexeram, & vtendi methodo, partim iis quæ Nobilis ille in Moluccis didicerat.

ILLIVS *ſemen iam antè videram mihi donatum ad aues capiendum: etenim eo in aucupiis vtuntur non modò in illa regione, ſed etiam in multis Indiæ prouinciis, ad quas, eius rei gratia, venale defertur. Eius pauxillum cum oriza cocta mixtum auibus ſilueſtribus exponunt: quæ deguſtant, illicò decidunt ſopitæ & ſtupidæ; quæ verò auidius id edunt, moriuntur antequam illis auxilium præberi poßit, quod eſt, vt frigida caput perfundatur. Graculi omnium citißimè eo deguſtato extinguuntur.* Eius ſemen in aucupiis vtile.

NVNC *ad ſalubrem huius arboris materiem accedamus, cuius pauxillum hodie plurimi facio.*

INTVS *ſumptum, aut foris appoſitum, omnibus venenis reſiſtit.* Aduerſus venena prodeſt.

INTRO *aſſumitur magno commodo ex aqua roſacea vel vulgari, auiúmque iuſculo eius pulueris apta quantitas pro neceßitate, & ægri natura, modò decem grana non excedat, ſed infra id pondus conſiſtat. Ad viperarum, Regulorum (qui ſerpentes pileati appellãtur, & admodum noxij ſunt) aliorúmque ſimilium aſpidum aut ſerpentum morſus, bibitur hic puluis ex aqua, ipſiſq; morſibus puluis inſpergitur. Eadem ratione præbent in vulneribus quæ à ſagittis toxico illitis facta ſunt, quibus illius regionis incolæ plurimum vtuntur.*

PVLVEREM *verò ex hoc ligno ſibi parant lima è pelle marina caniculæ cõfecta, aut tenui aliqua ferrea lima.* Eius pulueris vſus.

ROBVSTISSIMO *cuique dimidius eius ſcrupulus ex aqua limpida tepida aut roſacea, aut gallinarum iuſculo tepente, ſummo manè datur (cœna autem diei præcedentis parca eſſe debet) euacuat enim omnes humores, præſertim craſſos, lentos, & melancholicos: cõuenit quartanis, diuturnis, febribus continuis, iliacis, coliciſq; doloribus, flatibus, hy-*

 dropiſi,

dropiſi, arenulis, renum calculis, vrinæ difficultatibus, ſæuiſſimæ colericæ paßioni, aliiſq; morbis, veluti articulorum & tibiarum inueteratis doloribus, ſcyrrhis & ſcrofulis. Omnis generis lumbricos necat, & appetentiam deiectam reuocat: & ſi nimia fiat euacuatio, bibat æger dimidiũ cyathum Canja,

Canja. *hoc eſt, decocti oriʒæ, aut auiculam comedat, ſubito ceſſabit, quod ſanè multa laude dignum eſt, pauciſq; medicamentis vulgare, vt in poteſtate ſit medici aut ægri, purgari quantum cupierit. Huc accedit quòd neque fœtorem, neque tædium, neque metum dum ſumitur pariat, poßitque ſine diætæ obſeruatione, etiam iis qui ſua negotia foris peragunt, propinari, vti ex iis deprehendi qui vnà mecum eadem naui vehebantnr, nullũ ſentientes incõmodum, tametſi dum purgarentur nulla diæta vterentur, viuerentq; ſolutiſsimè.*

Eius præſtãtia. OBSERVAVI *etiam illius præſtantiam in inueteratis capitis doloribus, hemicrania, apoplexia, aurium tinnitu, arthritide, ventriculi & vteri affectibus & aſthmate. Propterea fidens illi plurimum, ſæpius in diuerſis naturis, ætatibus & locis, feliciter vſus ſum, & ſine vlla moleſtia, niſi quod in biliofis naturis, calidiſq; vẽtriculis nõnihil moleſtiæ pareret donec cibum ſumerent, & in nonnullis vomitum excitaret: ſed biliofis hunc puluerem nonnunquam dedi ſyrupo acetoſo aut carambola condita exceptum: aut in catapotia cum ſacchara roſato efformatum.*

EXHIBENDVS *eſt ſummo manè, neque cibus aut potus concedendus donec purgati ſint quantum neceſſarium videtur, tum demum cyathus iuſculi gallinarum tepidi datur, dimidiaq; aut integra hora pòſt, conceditur pullus gallinaceus, & paululum vini aqua bene diluti, deinde toto illo die potu abſtinet ad cœnam vſque, quæ parca erit, & facilis concoctionis. Subſequenti die ſumitur ſaccharum roſatum cum aqua bugloßi, aut borraginis, aut cõmuni, atque iniicitur clyſter ad aluum eluendam.*

SOLET

SOLET verò interdum in nonnullis ani pruritum & excoriationem excitare, atque in aliquibus (ſed paucis admodum) hæmorrhoides.

HÆC ſunt quæ de hoc ligno Panaua conſpexi & intellexi: Nunc verò in illis regionibus magnus eſt eius vſus, tantaq; æſtimatio, vt ſine metu in multis morbis ſuprà enumeratis vſurpent. Ego bis illud ſumpſi in coli dolore & hemicrania, mihiq; ſalutare eſſe deprehendi.

CETERVM cùm propter eius inſignes facultates incolæ plurimi faciant, eaſq;, quantum in ipſis eſt, celare nos ſtudeant, quæ proculdubio longè plures ſunt quàm quas nouimus, ſperandum eſt temporis (quod omnia reuelat) ſucceſſu reliquarum quæ nobis adhuc ignotæ ſunt, notitiã nos conſequuturos: eaſq; in libro quem præ manibus habemus fideliter enarrabimus, ſi, ante quàm in lucem prodeat, intellexerimus.

DE MORINGA.

LENTISCI magnitudine eſt Moringa, cui perſimilia habet folia: paucis prædita eſt ramis, eámque ob cauſam exiguam præbet vmbram, multis nodis ſcatet, adeoq; fragilis eſt, vt facillimè cùm ipſe frutex, tum rami confringantur: folia ſaturatius virent, viuidiq; ſunt coloris; ſaporis verò foliorum napi: fructum fert pedalem, raphani craßitie, octo angulis inſignitum, colore dilutiore inter viridem & cinereum, intus cãdidum, medulloſum, & in certa receptacula diſtinctum, quibus continenter rotunda ſemina Eruo ſimilia virentia & admodum tenera, ſed ſapore quàm folia acriore. Editur hic fructus cũ carnibus coctus, aut alio modo paratus. Moringæ hiſtoria.

HVIVS arboris radix Vnicornu, & lapidis Bezar vices ſupplet, veraq; theriaca eſt qua vulgo incolæ vtuntur cùm aduerſus omnis generis venena, tum morſus ſerpẽtium Eius vſus & facultates.

maximè noxiorum,vulgò Culebras de Capillo *dictorum, aliorumq́; inſectorũ,& virulentorũ animalium, cùm intrò ſumpta,tum foris applicata.In colerica quam vocãt paſſione ſingularis efficaciæ eſſe deprehendi. Miſcetur remediis melancholicos humores purgantibus:& probè nota eſt* Ele-*phantiaſi laborantibus,quorum plurimos, eius continuo vſu ſanari perhibent.*

Eius natales. ABVNDE *naſcitur variis Indiæ locis, ſed præſertim tota prouincia Malabar, ſecundum flumen Mangate, vbi admodum luxuriat, multoſq́; fructus profert, qui vulgò in foro venduntur perinde atque faba in Hiſpania.*

Nomencla-tura varia. ARABES *& Turcæ* Morian *appellant: Perſæ* Tame: *Guzaratenſes* Turiaa.

DE LAPIDE BEZAR.

TAMETSI *in altero libro,(quem De quadrupedibus, ſerpentibus, & auibus quæ in India inueniuntur, ſcribere ſperamus) de omnibus gemmis lapidibúſque qui in medicum vſum veniunt,ſimus acturi: placuit tamen hoc libro lapidis Bezar mentionem facere, quem, quotquot de eo ſcripſerunt, aut eo vſi ſunt,& adhuc vtuntur, vno ore aſſerunt maximum præſtantiſſimúmque eſſe antidotum aduerſus omnia venena,nõ modò intrò aſſumptum,ſed etiam foris adhibitum.*

Lapidis Bezar quãtitas & forma. INVENITVR *hic lapis variæ magnitudinis,formæq́;, & diuerſi coloris: nã ſunt qui dũtaxat dimidiã drachmam, ſunt etiam qui duodecim & quindecim drachmas pendant, quales ego conſpexi; nonnulliq́; adhuc maiores reperiri ferunt: ſunt præterea rotũdi vti auellanæ, alÿ oblongiores oui forma, aut columellæ,alÿ triangulares,alÿ ſeſſiles vna parte,& gibbi altera vti caſtaneæ: poſtremò nonnulli ſunt coloris ex viridi nigricãtis,alÿ mali inſani colorẽ referunt,alÿ obſcuriores ſunt,alÿ dilutius virẽt,& nõnulli etiã flaueſcũt.*

GENE-

GENERATVR *iſte lapis in ventriculis animalium hirco ferè ſimilium, arietis prægrandis magnitudine, colore rufo, vti cerui propemodum, agili, & acutiſsimi auditus, à Perſis* Pazan *appellato, quod variis Indiæ prouinciis, vti in promontorio* Comorim, *& nonnullis Malucca locis, tum etiã in Perſia & Coraſone, inſuliſq. quæ à Vacca cognomen adeptæ ſunt, inuenitur: ſimiliter in Occidentali India, referente Petro de Oſma in epiſtola quam ad D. Monardis conſcripſit.* Eius natales. Pazan.

V T *verò differunt figura & colore hi lapides, ſic etiam nonnihil pondere & ſubſtantia variant: etenim eiuſdem magnitudinis videas, alios aliis leuiores, alios aliis ſolidiores pluribúſque aut paucioribus tunicis præditos, nõnullos etiam vſque ad centrum continuos, aliquos in quorum meditullio puluis quidam reperitur, alios in quibus aliquid herbæ ſiccæ ſimile, plurimos in quorum centro paleolam tenuem ſolummodo inuenias circa quam lapidem efformari quidam putant.* Eius varietas & differentia.

PRÆFERVNTVR *autem Orientales, atque omnibus Perſici antecellunt. Sunt qui, referentibus nonnullis, huius lapidis puluere vtuntur ſingulis quindecim diebus, exiſtimantes eo medicamento partes corporis vitales, generationiſque membra roborari.* Huius lapidis puluis cuius ſit vſus.

ASSERVNT *iis regionibus in quibus inueniuntur animalia, quæ iſtum lapidem generant, venatores adeò eſſe peritos & exercitatos, vt quænam animalia maiores lapides contineant, ſola conſpectu poſsint iudicare, aiúntque ea animalia in quorum ventriculis maiores lapides latent, minus mobilia, agiliáve eſſe, & lenta, ſubtriſtiáque apparêre. Interdum etiam extincta animalia inueniri, in quorum receptaculis lapides grandes ſint.* Animalium quæ hũc lapidem generãt, venatores.

PORRO *horum lapidum tanta eſt æſtimatio apud gentiles & indigenas, vt dicere ſoleant: Licet Deus omnia* Huius lapidis præſtãtia.

in hominum vtilitatem crearit, damnum tamen q.. dam-modo eſſe, eum lapidem in alium vſum conuertere, quàm Principum & nobili ſtemmate progenitorum, quandoqui-dem in plebis vſum lapidis Bezar loco, radicem Moringa crearit, de qua ſuperiore capite.

De arbore triſti.

Arboris triſtis natales & qualitas.

NONNVLLIS *Indiæ locis, præſertim verò in Mala-bar, frequentiſſima naſcitur Arbor quædã magnitudine & forma fere Pruni, multis prædita ramis tenuibus, & certa per ſpacia nodulo diſtinctis, è quo vtrinque ſingularia folia enaſcũtur Pruni foliorũ magnitudine, mollia & lanuginoſa parte auerſa, quemadmodum fere ſaluiæ folia, & viridia nonnihilq́ aſpera parte interiore, nõ adeo ſerrata in circui-tu, vt pruni folia, neque tam multis venis prædita. E ſingu-lorum foliorum ſede naſcitur pediculus quinque capitula ſumma ſui parte ſuſtinens, quæ quatuor foliolis ſubrotundis conſtant, è quorum medio quinque flores exiliunt candidi, elegãtes, Aureæ mali floribus magnitudine & figura pares, tenuiores tamen, elegantiores, & odoratiores, pediculo ma-gis ad rubrum quàm ad flauum colorem tendente, quo in illis regionibus edulia tingunt, queadmodũ apud nos vulgo fit croco: fructus magnitudine lupini eſt, vireſcens, cordis ef-figie, per medium ſecundum longitudinem ſectus, continens in vtraque parte quoddam receptaculum in quo ſemen oc-cluditur, magnitudine ſeminis Ceratij ſiue Siliquæ, cordis effigiem retinens, album, tenerum, membrana ſubuirente tectum, nonnihil amarum.*

Nomenclatura varia.

VOCATVR *hæc arbor in Canarin* Parizataco; *in Malayo* Singadi, *in Decan* Pul, *ab Arabibus* Guart, *à Per-ſis & Turcis* Gul.

Odor.

RES *eſt profecto obſeruatione digniſſima, conſpicere hanc elegãtiſſimã arborem nocte pulcerrimis, ſuauiſſimeq́ olen-*

olentibus floribus onuſtã & hilarem, & ſimul atque à Solis radiis illuſtratur, nõ modò flores omnes in terrã abiicere, ſed totam arborẽ cum ſuis foliis quodãmodo marcidã apparêre.

INTER *omnes ſanè quos vnquam odoratus ſum flores nullum meo iudicio memini cum hoc comparandum, præſertim initio dum quis repente locum ingreditur vbi hæc arbor eſt conſita: nam poſtquam manu contacti ſunt, exiguus & euanidus eſt odor.*

INDIGENÆ *iſtos flores correficere cẽſent, ſed amariuſculi ſunt: nam recẽter ex arbore collectos & in cibis degustaui, & nonnullam amaritudinem ſemper deprehendi. Gentiles etiam medici eius ſemen inter medicamenta corr reficientia recenſent.* Florũ vires.

MVLTI *Proreges, tribuni, atque alij priuati hanc arborem in Luſitaniam transferre voluerunt, ſed irrito conatu. Noui etiam quoſdam qui ſemen commodo tempore collectum & maturum, vaſculis figulinis vitratis atque bene obturatis, item argenteis, pyxidibuſq; ligneis in Luſitaniam detulerunt, ibique cũ omni cura & diligentia ſeuerunt, ſed nunquam naſci voluit.*

IN *Malabar autem & Goa, lociſq; vicinis cum tanta facilitate naſcitur, vt quilibet rami in terram depacti comprehendant.*

DE NEGVNDO.

DVÆ *arbores multis Indiæ locis, præſertim verò prouincia Malabar inueniuntur, in vſu medico adeò commendatæ, vt multis morbis vtiles eſſe deprehendantur.* Duplex Negundo.

EARVM *prior mas cenſetur, & à Canarinis* Varalo Nigũda *appellatur, Amygdalæ magnitudine, foliis ſuperuè virẽtibus, infernè hirſutis, foliorum Saluiæ modo; & in ambitu ſerratis, quæ procul aſpicientibus Sambuci foliis ſimillima videntur.* Prioris deſcriptio & nomenclatura.

ALTERA

Alterius hiſtoria & nomenclatura. ALTERA *Negũdo femina nuncupata, aut* Norchila *à Luſitanis, vulgò in Canarin* Nyergũdi *dicitur: in Balagate* Sambali; *in Malabar* Noche: *vtraq; verò tam mas quàm femina Arabibus, Perſis & Decan incolis* Bache *vocatur, Turcis* Ayt. *Eadem magnitudine qua prior aſſurgit, folia verò habet ampliora, rotundioráque, neque in ambitu ſerrata, foliis Populi albæ perquam ſimilia.*

VTRIVSQVE *generis folia Saluiam odore & ſapore referunt: deguſtata tamen magis amara & acria deprehenduntur: in plurimis foliis parte auerſa ſummo manè inhærens conſpicitur ſpuma quædam candida, quæ nocte ex illis emanat. Vtriuſque flos cinerei coloris eſt, plurimúmque ad Roriſmarini florem accedit. Vtriuſque fructus admodum ſimilis eſt piperi nigro, acris guſtus quidem, ſed minimè vrentis vti Piper, at Zingiberi propemodum paris.*

ARBOREM *moderatè calidam faciunt, & ſemini paulò plus caloris tribuunt.*

Facultates. FOLIA, *flores, fructus cõtuſa, aut in aqua decocta, vel in oleo fricta vtiliter imponũtur omnibus doloribus ex quacumque cauſa prouenientibus: præſertim verò in articulorum doloribus ex frigida cauſa natis, atque in tumoribus & contuſionibus, mirabiles præbet effectus. Vlceribus etiã vetuſtis folia trita imponuntur, felici ſucceſſu, quãdoquidem eorum materiã digerunt, eaq; emundant & ad cicatricem perducunt, modò corpus non ſit impurum. Et ſanè in vulneribus, apoſtematibus & contuſionibus adeò vtilem experiuntur, vt chirurgorum operam minimè requirant.*

Foliorũ decoctum. MVLIERES *horum foliorum decocto omni tempore vniuerſum corpus lauant; tantáque inuaſit perſuaſio apud illas, Negundo folia, flores & fructus vtilia eſſe ad iuuandum conceptum, vt eum qui contrarium perſuadere conetur, lapidibus obrutura ſint.*

OBSTE-

OBSTETRICIBVS *etiã quas illi* Dayas *vocant, apprimè nota eſt hæc arbor.* Dayas.

ADEO *frequens eſt huius arboris vſus ad medendum in illis regionibus, vt niſi Deus præciſos ramos multiplici fœtura renaſci faceret, iam diu fuiſſent cõſumptæ arbores, aut certè maximi pretij nunc eſſent: Sed quò magis præciduntur rami, eò felicius renaſcuntur, perpetuaq́ fronde virent.* Huius vſus.

DE NIMBO.

ALIA *eſt arbor medico in vſu admodum commendata à* Chriſtianis *&* Gentilibus, *reliquiſq́ earum Indiæ prouinciarum incolis, rara tamen admodum: ſed qui eam cognoſcunt* Nimbo *appellant: Malabarenſes* Bepole. Nomenclatura.

MAGNITVDINE *eſt fraxini, cui procul aſpicientibus perſimilis videtur: folia vtrinque viridia ſunt, nec ab altera parte incana lanugine pubeſcunt, in ambitu ſerrata & mucronata: rami multis foliis luxuriãt, floribuſq́ abundant exiguis, albis, quinque foliolis conſtantibus, flauis in medio ſtaminulis, Lotiq́ ſilueſtris ſiue trifolij odorati odorem referentibus: fructus eſt paruis oliuis ſimilis, ſubluteus, cortice admodũ tenui præditus, naſciturq́ ex ramulorũ alis.* Nimbe arboris hiſtoria.

HVIVS *arboris folia nõnihil amaricãt, ſaluberrimaq́ ſunt trita & cum ſucco limonum impoſita vulneribus ſordidis, cuniculoſis, calloſiſque cùm hominum tum iumentorum, digerunt enim, emundant, ſarcotica ſunt, & ad cicatricem perducunt. Foliorum item ſuccus perutilis eſt ſiue per os ſumptus ſolus, aut ex vino, aut aqua, aut gallinæ iuſculo, ſiue vmbilico impoſitus ſolus, aut cũ fellis bubuli momento, aut aceto, aut aloë, ad necandos & expellendos omnis generis lumbricos: quamobrem familiare admodum, & perquam ſalubre medicamentum eſt omnibus illius regionis incolis præſertim Malabar prouinciæ, quoniam lumbricis valde ſunt obnoxij. Magnus eſt etiam eorum vſus tum* Facultates.

florum

ſlorum & fructus in articulorũ doloribus, tumoribus, membrorum debilitate, & apoſtematibus.

Eius oleum neruorũ doloribus vtile

OLEVM item ex eius fructu expreſſum, multo eſt in vſu in neruorum doloribus. Eóque vulnera, neruorum puncturas, & contractiones curant Malabarenſes.

De iaca.

Iacæ natales

NASCITVR arbor in nonnullis Indiæ inſulis ſecundùm aquas, quæ licet nullum medicum vſum præbeat, propter amplitudinem tamen, & fructus elegantiam minimè prætermittenda eſt.

Et nomenclatura.

EAM Malabarenſes Iaca: Guzaratenſes Panax: Canarini Pan aſu: Arabes Panax & Iaca nuncupant: Perſæ mutato p. in f. Fanax.

Eius deſcriptio.

VASTA eſt arbor, foliis palmaris amplitudinis prædita, dilutè virentibus, neruo craſſo & duro per longitudinem excurrente: malum fert nõ è germinibus aut foliorum ſede, quemadmodum aliæ arbores, ſed ex ipſo trunco maioribúſque ramis naſcens, longum, craſſum, obſcurius virens, craſſo duróque cortice tectum, vndique veluti adamantum cuſpidibus ſepto, quæ in ſpinam breuem, viridem, nigróque aculeo præditam deſinunt, admodum ſimilem Durionis ſpinæ, ſed minimè acutam aut pungentem, tametſi minitari videatur.

HORVM fructuum minimus eſt maximæ cucurbitæ amplitudine atque etiam maior, præſertim in Malabar, vbi præſtantiores naſcuntur: nam qui in Goa proueniũt, minores & peiores ſunt atque magis inſipidi. Cùm maturus eſt hic fructus, bonum odorem ſpirat, eiúſque duas differentias conſtituunt: Vnam Barca appellatam, & præſtantiorem: alteram Papa aut Giraſal dictam, minúſque bonam: deprehenditur poſtrema ex mollitie, quoniam ſi manu apprehendas, digitis cedit. Præſtantiſſimi verò fructus pretium

qua-

quadraginta marauedis non excedit, hoc eſt, paulò plus regali Caſtellano. Per longitudinem ſecti hi fructus, intus candidi, & denſa carne præditi apparent, ac veluti in capſulis aut receptacula diuiſi, plena caſtaneis longioribus & craßioribus quàm ſint dactyli ſiue palmulæ, cinerea tunica tectis, & intus albis caſtanearum vulgarium modo, guſtu terreſtri & aſpero, ſi virides edantur, multóſque flatus generantibus: at ſi vti Hiſpanicæ caſtaneæ aſſentur, guſtu ſapido & venerem excitantibus, ob quam ſolam rem plebs frequentius vti ſolet. Sunt autem ſingulæ hæ caſtaneæ pulpa flaueſcente & aliquantulum lenta inuolutæ, & pulpam Durionis nonnihil referente, tametſi ab eo differat: grati ſaporis eſt, præſertim quæ in Iaca Barca cognominata continetur, optimi Melonis pulpæ admodum ſimilis: dura tamen concoctionis eſt, & admodum grauat ventriculum: atque, vt illarum prouinciarum medici aiunt, ſi in ventriculo corrumpatur, noxios & venenoſos humores generat: quiq; frequentius hoc fructu veſcuntur, facilè in peſtilentem illum & peßimũ morbum Morxi appellatũ incidunt.

Eius facultates noxiæ.

Morxi morbus.

De dvrione.

Frvctvs eſt in Malaca adeò grati ſaporis & odoris, vt reliquis qui in ea prouincia gignuntur, tametſi plurimi ſint & boni, præferendi videantur. Cuius præſtantia, & quoniam Doctor ab Orta illius etiã meminit capite de Datura, licet eum non vidiſſet, me impulit vt de eo ſcriberem tãquam oculatus teſtis, tametſi in medicina nullum locum obtineat.

Durio vbi naſcitur.

Vocatvr hic fructus in Malayo (quæ prouincia eſt vbi gignitur) Duriaon: ipſius flos Buaa: arbor ipſa Batan.

Eius nomenclatura.

Prægrandis eſt hæc arbor, materie valida & ſolida, craſſo cinereoq; cortice tecta, multis ramis luxurians,

Et qualitas.

& copioſum fructum præbens: flores habet ex albo nonnihil flaueſcentes, folia dimidij palmi longitudine, duorum aut amplius digitorum latitudine, in ambitu tenuiter ſerrata, parte externa dilutius virentia, interna verò ſaturiore virore, & quodammodo ad rufum tendente prædita: fructum Melonis magnitudine, dēſo cortice ſeptū, eoq́ multis breuibus craßiſq́ & pungentibus aculeis horrente, foris viridi & veluti ſtriis quibuſdā quemadmodū Melo ſecundum longitudinem distincto: intus verò concamerationes quatuor ſecundum longitudinem habet ſingulas tria aut quatuor receptacula continentes, quibus ſinguli fructus inſunt admodum candidi vti lactis pingue, magnitudine oui gallinacei, guſtu ſuauiore odoratioréque quàm ſit condimentum illud ab Hiſpanis Manjar blanco *appellatum, non tamen adeò molles aut glutinoſi: nam qui candore illo non ſunt præditi ſed flaueſcunt, putridi ſunt, aut aëris iniuria pluuiáue corrupti. Optimi cenſentur qui tres dumtaxat fructus in ſingulis concamerationibus, deinde qui quatuor obtinent: nam qui quinque habent, improbi cenſentur, quemadmodum & illi qui fiſſuras aliquas habent: non ſolent verò in ſingulis malis plures quàm viginti fructus contineri, iíque ſinguli incluſum habent nucleum, mali perſici nucleo ſimilem, non rotundum ſed oblongiuſculum, guſtu inſipido, quique guttur exaſperet, veluti meſpila viridia, propterea non edūtur.*

Eius fructus edendi ratio. CALIDVS *& humidus eſt hic fructus: & qui edere volunt, pede leuiter comprimere & frangere ſolent propter ſpinas quibus obſitus eſt.*

QVI *nunquam hos fructus ederunt, cùm primùm illos olfaciunt, videntur putridas cepas odorari: ſed poſtquam deguſtarunt, præ reliquis cibis bene olere & ſapere cenſent.*

Eius vires. EST *verò tanta in exiſtimatione, apud eos qui gulæ dediti ſunt, hic fructus, vt putent neminē eo poſſe ſaturari, propterea varia dant illi epitheta. Memini videre quædam*

Epigram-

Epigrammata ab eleganti Poëta in laudem eius conſcripta: quæ (ſi hic locus ferret vt adſcriberentur) non dubito quin lectori plurimum eſſent placitura.

TANTA *tamen eſt huius fructus in Malaca abundantia, vt ſinguli non pluris quàm quatuor marauedis veneant, præſertim menſibus Iunio, Iulio, & Auguſto: nam reliquis pretium intenditur pro hominum arbitrio.* Pretium & æſtimatio.

ADMIRATIONE *porrò digna eſt Betele cum hoc fructu antipathia quæ profectò tanta eſt, vt ſi quis in nauem, Durionibus plenam, adeſue aut concamerationem, vbi adſeruentur aliquot Betele folia reponat, corrumpantur & putreſcant omnes. Et, ſi cui ex Durionum immodico eſu ventriculus inflammetur & grauetur, folio Betele ſupra ventriculum impoſito, ſubitò mitigatur inflammatio, tumorq́ue tollitur. Et ſi à Durionum eſu ingerantur aliquot Betele folia, nullam noxam ſentiet, quantumuis multos ederit. Inde fit, tum etiam ob eius guſtum ſuauem, vt vulgò dicatur, neminem eorum eſu poſſe ſatiari.* Eius mira cum Betelê antipathia & facultates.

DE MVSA* SEV FICV INDICA.

DECEM *& octo aut viginti palmorum magnitudine attollitur hæc pulchra & elegans arbor, cuius truncus ex multorum corticum ſibi mutuò incumbentium cõiunctione conſtat, & humani cruris craſſitiem adipiſcitur, radice rotunda & craſſa, Elephantorum grato pabulo: foliis nouem palmorum longitudine, duorum cum ſemiſſe latitudine, neruo ſatis craſſo per longitudinẽ excurrente, & tranſuerſis fibris in latera ſparſis, parte ſuperiore ſaturis, inferiore dilutioribus: ex huius arboris faſtigio naſcitur veluti thyrſus quidam florum ſimul congeſtorum in modum pinei ſtrobili coloris rufi: deinde vnicum ramum fert humani brachij craßitie in multos nodos diuiſum, è quorum ſingulis decem aut quatuordecim dependent ficus, ita vt nonnunquam ra-* Muſæ hiſtoria.

mus centenis aut ducentenis ficubus onuſtus conſpiciatur. Hos in diuerſas ſpecies diſtinguunt Luſitani prouinciam incolentes: nam Cenorins *appellãt qui admodum flauent, læues, longiuſculi, gratique ſaporis ſunt, & odoratiores:* Chincapanoes *verò qui vireſcunt nonnihil, longioréſque ſunt, iique etiam grati ſaporis. Laudantur præterea qui in Coſula naſcuntur, Aethiopibus* Inninga *dicti.*

Eius variæ ſpecies.

LEGITIMVM *autem nomen apud Arabes & Perſas (vt è præſtante medico Perſa in Ormuz nato intellexi) eſt* Mous, *non autem* Muſa *aut* Amuſa: *arboris verò* Daracht Mous. *Reliqua nomina ex* GARCIA *petẽda.*

Nomenclatura.

SEMEL *dumtaxat ſeritur hæc arbor; nam ex eius radice aliæ enaſcuntur: ſingulæ verò vnicum (quemadmodum retuli) fructuum ramum geſtant, qui, dum maturi ſunt, reſcinditur, plantámque ipſam ſponte exſiccari ſinunt, tanquam in poſterum inutilem, aut amputant, in domeſticorum Elephantorum pabulum.*

Eius arboris ſerẽdę ratio.

NONNVLLI *interiora teneriorâque, antequam explicentur, folia, florúmque thyrſum pipere, Zingibere recenti, allio, ſale & aceto condiunt, & capparũ modo edunt. Folia verò quoniam ampliſſima, mollia frigidáque ſunt, ſubſternere ad accumbendum in æſtu ſolent: & ambuſtis nonnunquam imponunt. Ruellius huius fructus meminit ex auctoritate Theophraſti & Strabonis.*

Eius vſus.

* Nemo meo iudicio accuratius hanc ſtirpem deſcripſit quàm Ouiedus ſub Platani nomine. Eius hiſtoriam Latinam fecimus, & ſcholiis in ſecundum GARCIAE librum cap. de Muſa inſeruimus.

DE MANGAS.

Mangas hiſtoria.

VASTA *hæc eſt arbor & multis ramis prædita, fructumq; fert magna ex parte anſerino ouo maiorem, nonnullis interdum Indiæ locis binas libras, aut amplius pendentem,*

dentē; in eadem verò arbore perſæpe colore differentes iſti fructus cōſpiciuntur: alij enim dilutè virent, alij flauēt, quidam etiam ex viridi rubeſcūt: grati admodum ſaporis odoríſque eſt, & quando non eſt corruptus, duracinis perſicis (quæ à carne firmiore flauáque Melocotonea *vulgò appellantur) præſtat.*

IN *multis prouinciis naſcitur, vti in Malabar, Goa, Guzarate, Balagate, Bengala, Pegu, Malaca, aliiſq; Indiæ locis, & in Ormuz vbi reliquis præcellit.* Natales.

NOMINATVR Mangas: *in Canarin* Ambo: *à Perſis & Turcis* Amba: *permanétque in arbore ab Aprili in Nouembrem vſque interdum, pro locorū natura & ſitu.* Nomenclatura.

EDITVR *hic fructus in laminas ſectus aut ſine vino, aut vino maceratus. Conditur etiam ſaccharo vt commodius adſeruari poſſit, atque interdum cultello aperitur, & in eius meditulliū Zingiber recens, allia, ſinapi, ſal, cum oleo & aceto inſperguntur, vt vel cum oriza edant, vel oliuarum conditarum modo. Saliunt etiam & elixant, atque in forum venalem proferunt.* Eius fructus edendi, condiendi, & conſeruandi ratio.

FRIGIDVS *& humidus eſt, tametſi vulgus calidum conſtituat, & multas mordicationes in eorum qui veſcuntur ventriculo parere affirmet. Quin & indigenæ medici calidum faciunt, & vituperant, dicentes ſerpiginem, eryſipelas, bilioſas febres, phlegmonas, & ſcabiem generare. Quod fortè accidit ab eius in ventriculo corruptione: ſed eo tempore quo inuenitur hic fructus, propter immoderatum æſtum, in ſimiles morbos incidunt etiam nonnulli qui illo abſtinent.* Facultates.

ANTEQVAM *probè maturus ſit, guſtu adſtringente eſt, & ea pars quæ oſſiculo vicinior eſt, acerbior: ſed maturus dulcis & ſapidus eſt. Præduro putamine, vndiquaque tomento, aut duris fibris tranſuerſim & obliquè excurrentibus operto tegitur nucleus longiuſculus & craſſiuſculus,*

magnitudine iligneæ glandis, candidus & candida cute tectus, guſtu amaro dum crudus eſt, ideóque aduerſus lumbricos & alui profluuia vtilis: toſtus verò iligneas glandes ſapit.

INVENITVR *etiam huius genus ſine oſsiculo, palato admodum gratum.*

Mangas ſilueſtre aliud genus.

ALIVD *eius genus ſilueſtre reperitur* Mãgas brauas *nuncupatum, adeò præſentis veneni, vt indigenæ illo ſeſe mutuo perimant: nam ſi quis paululum ederit, ilicò moritur: interdum oleum admiſcent ad exacuendam eius vim, vtq́; celeriorem perniciem adferat: ſed quòcumque tandem modo ſumptum, adeò celeriter perimit, vt hactenus nullum ſit repertum antidotum ad eius vim compeſcẽdam. Dilutè viret, & aliquantulum ſplendet, lacteo ſucco abundat, paucaq́; carne præditus eſt, nam craſſo cortice ſolummodo integitur oſsiculum prædurum & cartilagineum, Cotonei tamen mali magnitudine eſt.*

Et eius facultates.

Natales.

PER *vniuerſam prouinciam Malabar prouenit copioſè hæc arbor, domeſtica ſiue ſatiua minor, breuioribusq́; & craſsioribus foliis. Pueri his fructibus, aureorum malorum loco ſeſe mutuo petere conſueuerunt.*

DE ANANAS.

Natales.

PEREGRINVS *eſt hic fructus, & ex prouincia S. Crucis in Braſilia primùm in Indiam Occidentalem, deinde etiam in Orientalem Indiam delatus, in quibus nunc vberrimè prouenit.*

Eius hiſtoria.

CITRII *verò mali minoris magnitudine eſt, admodum flauus & odoratus cùm probè maturus eſt; adeò vt prætereuntes ex odore dignoſcere queat ædes in quibus ſit: ſucculentus & gratiſsimi ſaporis, procul intuentibus cinara videtur, ſed pungentibus aculeis caret. Singulæ ſtirpes Cardui edulis magnitudinem æquant, vnicúmque malum*

gestant

geſtant in medio quaſi caule, & circa eum multas alias proles, quarum nonnullæ etiam ſuo fructu præditæ ſunt. Qui itaque fructus maturos colligunt, proles ilicò terræ mādare ſolent: è quibus ſingulæ deinde ſtirpes proueniunt ſuo malo onuſtæ, vti mater, quæ intra annuum ſpatium colliguntur. Eius radix carduo eduli perquam ſimilis eſt, ſed & folia non ſunt diſparia, tametſi ad Ananas *ſilueſtris folia magis accedant. Vulgo* Ananas *vocant: Canarini verò* Ananaſa.*

CVM *primùm in Indiam illatus eſt hic fructus, ſinguli decem ducatis, aut paulò amplius æſtimati ſunt: nunc verò propter abundantiam (tametſi neque ſapore neque odore primis cedāt) vix duobus regalibus Caſtellanis veneūt.*

HACTENVS *in medicū vſum non eſt receptus, ſed ſolummodo ob ſaporis gratiam commendatur. Calidus & humidus eſt, editurq́; maceratus in vino vti Perſicū malocotoneum, & facilis eſt concoctionis; nimius tamē eius vſus inflammationes parit quemadmodū Duriones Malacenſes.* Eius vſus.

SI *medius ſecetur, & partes denuo coniungantur, vniuntur vti cucumeres: perfoſſus verò cultello, ſi in vulnere vnius diei aut noctis ſpatio cultellus relinquatur, inuenietur tota ea pars quæ in vulnere hæſit abſumpta.*

*Conſule noſtras annotationes in 2. lib. Aromatum Capite de Mangas.

DE ANANAS SILVESTRI.

ALTIVS *aſſurgit qui Ananas ſilueſtris nuncupatur: namque truncum habet haſtæ magnitudine leuem admodum, rotundum & Mali aureæ craßitie, ſpinis horridum: folia ſpinoſis cuſpidibus prædita, & per ambitum mollibus ſpinis ſepta. Singulæ arbores ſecundum radicem ſumma tellure magnam foliorum comam fundunt, maiorum quàm quæ in arbore ſunt, quæq́; procul intuentibus Aloës foliis ſimilima* Ananas ſilueſtris deſcriptio.

milima videantur, tenuiorum tamen, pluribus ſpinis horridorum, & dilutè virentium: adnatu ſe propagat, aliaq; ſtirpes ex aliis enaſcũtur, præſertim in ſepibus & hortorum ambitu quos egregiè muniũt. Rami foliorum ſimul glomeratorum capita proferunt flauentium admodum, & tenerorum, ſuauiſsimi odoris, quæ nihil aliud ſunt quàm flos ipſe; ex horum ſingulis ſpica prodit Arundinis ſpicæ non abſimilis, ſed craßior, compactior, & elegantior, odore Cedri. E ramis dependent fructus Ananas brauo, id eſt, Ananas ſilueſtres dicti, quoniam cum domeſticis nonnullam habeant ſimilitudinem, Melonis magnitudine, coloris rubri elegantis & oculos oblectãtis, toti in partes diuiſi quemadmodum Cupreßini ſtrobili ſeu nuces exſiccatæ, ſed tuberculis foris obſiti, vt procul ſpectantibus magni pinei ſtrobili appareant.

Cuius facultatis ſit.

CAPITVM teneriora folia ſeu flores crudi eduntur, carduosq; ſapiunt, ſed exiguum alimentum præbent.

FRVCTVS (quem pauci deguſtant) ſapore vtcumque ſuaui præditus eſt, adſtrictionis tamen auſteræ, & palato parum gratæ particeps.

SVCCI plena eſt tota plãta cum ſuis radicibus. Huius ſex vel octo vnciæ ex ſaccharo ſummo manè ſumptæ præſentiſsimum certiſsimumq; cenſentur eſſe remediũ aduerſus iecoris & renum calores, renum vlcera, purulentas vrinas, & penis excoriationem: nam magna ex parte poſt tertium diem ſanantur.

VTILEM etiam in diabete eſſe ferunt: at non ſum expertus.

ARABES admodum laudant aduerſus eoſdem morbos & eryſipelas; & Queura vocant, quemadmodum in Decan; Perſæ Ananaſa, & Angali: florem (qui caput illud foliorum odoratũ eſt) Arabes Chuxtaid, Perſæ Pixcoxbuith dicunt: Turcis eſt ignota.

*Habet hęc plãta aliquot notas nõ diſſimiles Aloi Americanę.

DE CARCAPVLI.

CARCAPVLI *Malabaribus*, Garcapuli *Canarinis, vaſtæ magnitudinis arbor eſt, fructum ferens malo aureo cui cortex exemptus ſit, magnitudine & forma ſimilem, ex grumis omnino conſtantem, (ſed non ſeparabilibus ab inuicem vt in malo aureo,) tenui, leuiq́ & ſplendenti cortice tectum, non admodũ ſicco, colore pallido, at vbi maturuit aureo: guſtu admodũ auſtero, ſed quadã adſtrictione grato.* Carcapuli hiſtoria.

EO *vtũtur in cibis, magnaq́ apud incolas eius eſt laus in curationibus: ſed inter omnes quæ experientia comprobata ſunt primas obtinet profluuij alui cuiuſque generis conſtrictio, in iis præſertim qui nimia veneris vſu hoc malum contraxerunt: editur verò aut ipſe fructus maturus, aut eius ſuccus cũ oxygala ſumitur, aut illius exſiccati puluis: cum oxygala autem mixtus & cocta oriza, mirificè appetitum deiectum reuocat. Vtilis etiam eſt eius ſuccus, & exſiccati puluis in oculorum caliginibus & ſuffuſionibus. Familiaris eſt eius fructus puluis obſtetricibus, eum enim puerperis exhibere ſolent ad pellendas ſecundas, & ad purgationes, atq́ lactis vbertatem præſtandam, tum etiam ad facilitandum partum magna vt aiunt efficacia.* Eius vſus.

SVCCVS *eius cum aliis plãtis mixtus vngui maioris digiti pedis imponitur eodem latere quo quis aut caliginem, aut ſuffuſionis initium in oculo habet, vtilémque eſſe perhibent.*

TRANSFERTVR *hic fructus ſiccus ex Malabar in alias prouincias.*

DE CARAMBOLAS.

FRVCTVS *quem Malabares & Luſitani* Carambolas *appellant, in Decã* Camarix, *in Canara* Camarix & Carabeli, *in Malayo* Bolimba, *& à Perſis* Chamaroch Carambola hiſtoria.

 dicitur;

dicitur; naſcitur in arbore cotoneæ magnitudine, foliis mali, paulò lõgioribus, coloris viridis ſaturatioris, & guſtus amaricantis: floribus paruis quinque foliolis conſtantibus ex albo ruſeſcentibus, nullo quidem odore gratis, ſed aſpectu elegantibus, & guſtu oxalidis acetoſo. Ipſe verò fructus maiuſculi oui gallinacei magnitudinem æquat, oblongus, flaueſcens, atque veluti in quatuor partes diuiſus, ſulcis illis paulò altius impreſſis magnam gratiam addentibus: in meditullio continet ſemina tenera ſaporis aciditate palato grata.

Eius vſus.

MVLTI vſus eſt in medicina & in cibis: nãque maturum exhibent in bilioſis febribus, & ſaccharo conditum, ſyrupi acetoſi loco præbent. Canarini eius ſucco, cum aliis medicamentis iſtic naſcentibus, collyria parare ſolẽt ad oculorum nubeculas tollendas. Obſtetricem (quæ illis Daya dicitur) vidi fructu ſicco & in puluerem contrito, & foliis Betele vtentem ad ſecundinas à partu expellendas, fœtumq́ mortuum educendum.

EIVS etiam muria cõditi frequens eſt vſus, cùm gratiſſimi ſit ſaporis, & appetentiam excitet.

DE IAMBOS.

ALIVS eſt in India fructus, qui ob aſpectus elegantiam, ſuauemq́ odorem & ſaporem, tum etiam ob eius in medicina vſum, dignus eſt cuius hiſtoriam hîc apponam.

Iambos hiſtoria.

ARBOR verò quæ hunc fructum præbet, vaſta eſt, maximam malũ aureã quæ in Hiſpaniis naſcatur æquans, multis ramis in latum expanſis, multamq́ vmbrã præbentibus prædita, aſpectuq́ pulcherrima; caudex maioresq́ rami cinereo cortice integũtur: folia pulcherrima ſunt, læuia, palmũ aut amplius longa, craſſiore neruo per longitudinem, multis autem obliquis venis in latera excurrentibus, parte ſuperna ſaturatius, inferna verò dilutius virẽtia: flores ex rubro purpuraſcentes, viuidi admodum coloris, multis ſta-

minibus

minibus in medio præditi, aſpectu pulcherrimi, guſtu capreolorũ vitis ſimili: Fructus magnitudine eſt pyri quod à Rege cognomen accepit, eiuſq; duo ſunt genera: vnus enim adeo obſcurè rubet vt niger videatur, magnaq; ex parte oſſiculo caret, & ſucci bonitate præſtat: alter ex candido rubeſcit, & oſſiculum continet album, durum, non admodum rotundum, oſſiculi quod in perſico malo eſt magnitudine, læue, & candida hirſutaq; membrana tectum, qui licet ſuperiori bonitate cedat, dignus tamen eſt delicatiſſimorum etiam hominum palato; vtriuſque odor ſuauiſſimam roſam refert. Frigidus & humidus eſt, & admodum tener, cortice adeò tenui & molli tectus, vt cultello auferri non queat.

ALTE *ſuas radices terræ infigit hæc arbor, & poſt quartum annum fit fructifera: fructum ſæpius eodem anno perficit, & nunquam ſine flore aut fructu conſpicitur, cùm iidem rami floribus, fructu viridi & maturo ſemper ferè onuſti ſint, decidentibuſq; quotidie floribus (ſic vt ſolum rubro colore tinctum quandoque videatur) noui ſubnaſcantur; fructuſq; alij primùm enaſcantur, alij matureſcant, alij iam maturi colligantur. Succuſſa arbore maturi faciliè decidunt: comprehenſi verò rami ad fructus colligendos, faciliмè ab arbore reuelluntur. Ante reliquos cibos initio menſæ edi ſolent atque interdiu.*

MALABARES *& Canarini hũc fructum* Iamboli *vocant: Luſitani iſtic habitantes* Iambos, *Arabes* Tupha Indi, *Perſæ* Tuphat, *Turci* Alma: *Luſitani arborẽ* Iambeiro *appellant.* Nomenclatura varia.

FLORES *& fructus ſacchara cõditi ſolẽt, iiſq; frequenter vtuntur in bilioſis febribus, & extinguendæ ſitis gratia.* Facultates.

DE IAMBOLOINS.

HVIVS *arboris materies cortice integitur coloris ferè eiuſdem cum Lentiſci cortice: folia Arbuto ſimilia habet,* Iamboloins hiſtoria.

ſed

ſed Myrti virentis foliorũ ſapore: fructus Cordubẽſibus oliuis maturis ſimiles, adſtringentis guſtus, & fauces cõtrahentis.

Eius vſus. NVLLVM *vſum in medicina obtinent, ſed eduntur cum Oriza cocta, nam appetentiam excitant.*

VVLGVS Iamboloins *appellat.*

DE IANGOMAS.

Iangomas deſcriptio. ALIVS *eſt fructus* Iangomas *nuncupatus, Sorbis ferè ſimilis colore, & immaturis prunis ſapore: quibus & arborem ſimilem habet, (ſed ſpinis obſitam) & folia & flores.*

Natales. NASCITVR *cùm ſpõte in agris, & in hortis etiam colitur.*

Vſus. FRVCTVS *licet maturus digitis prius emolliendus eſt, antequam edi poßit: attamen adſtrictionem illam haud mediocrem, nequaquam adhuc deponit: eaq; de cauſa illius vſus eſt vbi adſtrictione opus habent.*

DE MALIS INDICIS.

Malorũ Indicarũ hiſtoria. MAGNA *eſt arbor multis foliis & floribus prædita, & copioſo fructu: folia minus rotũda ſunt mali foliis, tametſi ea æmulentur: supernè ſaturatè virent, infernè candicant & pubeſcunt vti Saluiæ folia, guſtu adſtringente: flores exigui, candidi, quinque foliolis conſtantes, inodori: fructus iuiubis ſeu Zizyphis ſimiles, alij aliis maiores & ſuauiores, nunquam verò tam probè matureſcentes vt conſeruari queant & in alias regiones trãſferri vti zizypha, & perpetuò nonnihil adſtrictionis retinentes: vnde colligitur minimè pectori vtiles eſſe quemadmodum zizypha.*

Earum nomenclatura. HVIC *arbori nomen eſt in Canara* Bor, *in Decã* Ber, *& in Malayo* Vidaras, *apud Luſitanos* Mançanas de la India, *id eſt, mala Indica.*

Præſtantia. PRÆFERVNTVR *fructus in Malaca nati Malabaricis: ſed iis adhuc præſtantiores quos Balagate profert.*

CON-

CONSPICITVR *hæc arbor æſtate alatis formicis perpetuò onuſta, quæ in ramis eius Laccam elaborant.*

DE AMBARE.

CRASSA *magnáque eſt hæc arbor, foliáque habet Iuglandis foliis magnitudine reſpondentia, ſed non eius forma, dilutius virentia, & multis venis elaborata, quæ illis magnam gratiam addunt: flores exiguos candidos, fructus Iuglandis nucis magnitudine dilutius virentes, & cortice quàm illa læuiore: odoris grauis & guſtus acerbi dum adhuc virent, coloris verò flaui in maturis, gratioris odoris, & guſtus grata aciditate commendabilis, medullam continentes cartilaginoſam & duram, è duris neruis obliquè intertextis conſtantem.* Ambare deſcriptio.

HANC *arborem appellãt Canarini* Ambare, *fructum* Ambares, *Perſæ* Ambereth, *Turci* Harb, *Luſitani* Ambares *quemadmodum Canarini.* Nomenclatura.

PROPTER *fructus gratã aciditatẽ eũ Omphacij ſeu agreſtæ loco cibis admiſcent: maturum ex ſale & aceto edunt, excitat enim edendi appetitũ. Indi aduerſus bilioſos humores vtilem eſſe perhibent.* Eius vſus

SALE *& aceto conditus diu conſeruari poteſt.* Eius condiendi ratio.

DE DATVRA.

TRIA *ſunt huius plãtæ genera, quorum quo frequentius vtuntur, primo loco deſcribemus: eius enim adeò vulgaris eſt vſus, vt paucæ ſint meretrices, quæ inter ſua κειμήλια illud non recondant, ob eas quas poſtea ſubnectemus cauſas.* Daturæ tria genera.

PRIMVM *Althea magnitudine caulem habet, nec admodum illi diſsimilem, in plures tamen ramos diuiſum: folia cùm magnitudine tum forma Stramoniæ foliis ſimillima, verùm magis in circuitu ſerrata, vti ferè Xanthij folia: flores albos, Smilacis læuis (quã Hiſpani* Correguela mayor Prioris deſcriptio.

yor, *hoc eſt, Conuoluulum maiorem appellant) floribus omnino reſpondentes, fructum Stramoniæ, rotundum, nucem Iuglandem magnitudine æquantem, viridi colore præditum, & ſpinis mollibus, miniméque pungentibus vndique ſeptum, plenũ ſemine Lenticulæ ſimili, eiuſdemq́ coloris, cordis humani effigie, guſtus amari: radicẽ albã, raphani odore, quæq́ ſi diu naribus admoueatur, ſternutamenta ciet, cuius cortex nõnihil amaricat, minus tamẽ eo qui caulẽ & ramos ambit.*

Natales. NASCITVR *vmbroſis locis, & ſecundum aquas.*

Nomenclatura. NOMEN *huic plãtæ in Malabar eſt* Vnmata caya, *in Canara* Datiro, *apud Arabes* Marana: *apud Perſas & Turcos* Datula: *apud Luſitanos* Datura *&* la Burladora, *hoc eſt, faceta.*

Qualitas. LITERATI *pleríque, atque etiã maxima pars Medicorum iſtic degentium, legitimã Nucem Methel Arabum eſſe cenſent, frigidamq́ exceſſu tertio, & ſiccam ſecundi fine conſtituunt.*

Facultates. MALA *inualuit conſuetudo apud impudicas mulieres, vt huius ſeminis in puluerem triti dimidiam drachmam ex vino, aut alia quæ magis arridet materia præbeant: miſer qui eum hauſit diu velut mente alienatus remanet, aut ridens, aut eiulans, aut dormiens, plerumque etiam alteri colloquens & reſpondens, vt interdum etiam ſana mente præditum eſſe credas, tametſi mentis non ſit compos, neque eum agnoſcat, cum quo ſermones cõfert, & colloquij habiti planè ſit immemor, poſtquã ad ſe rediit. Sunt verò nonnullæ adeo exercitatæ in hoc medicamẽto exhibendo, idq́ ſic temperare norunt, vt ad certas, eaſq́ quot velint horas, quibus id propinant, mentem adimant. Multa ſanè eius rei exempla, quæ vel ego ipſe vidi, vel ab aliis audiui, huc adducere poſſem; ſed cùm ad rem nihil faciant, prætermittenda eſſe duxi: illud ſolum addam; neminem qui ſimile ſumpſiſſet, necatum vnquã comperiſſe, tametſi nonnullos conſpexerim*

per

per aliquot dies perturbatos ferri, quod fortè acciderat ob immodicam quantitatem exhibitam: quæ ſi fuerit nimia, interimit; quoniam hoc ſemen pernicioſa qualitate non caret, licet Gentiles ad prouocandas vrinas cum pipere & foliis Betele id exhibere ſoleant, & perutile eſſe dicant. Ego verò nunquam obſeruaui, nec experiri volui, cùm alia medicamenta ad eam rem vtilia non deſint.

PORRO ſi ad eorum qui hoc ſemen hauſerunt curam euocentur Hiſpani medici, medicamenta vomitum cientia exhibēt, vt quidquid in vētriculo hæſit reiiciant; acres deinde clyſteres iniiciunt ad euacuandum, forteſq; ligaturas adhibent ad diuertendum, tum etiam cucurbitulas adponunt & venam ſecant. Gentiles verò medici & Chriſtiani indigenæ cùm à cucurbitulis & venæ ſectione abhorreant, nihil aliud quàm vomitum prouocant, forteſq; ligaturas & fricationes adhibent, quæ ſi non ſufficiant, balnea ex aqua calida præſcribunt ad eliciendum ſudorem: porrò à vomitu vinum propinant, cui piper & cinamomum admiſcent; in cibis verò audaciores ſunt Hiſpanis: nāque euacuata materia gallinas edendas præbent, & vinum dulce aut paſſum exhibent. Vires variæ.

RADICIS Daturæ drachma ex vino pota ſomnum profundum inducit, in quo varia inſomnia, & mira rerum facies obuerſantur.

SEMINE verò per noctem in aceto macerato, deinde exactè trito vtiliter illinuntur herpetes miliares & eryſipelata ſerpentia: nam breui ſanantur.

RELIQVA duo genera facie & fructu ſuperiori fere reſpondent, ſed flores colore variant: etenim ſecundi flores, licet forma priori ſint ſimiles, colore tamē flauo ſunt, & ſecundum pediculum nonnihil rubent: tertij flores hyoſcyami floribus magis accedunt. Ceterùm neutro ex poſtremis duobus vtūtur, niſi ad necem inferendam. Nihilominus tamen II. & III. deſcriptio.

tamen Brachmenes medici ex ſecundi ſemine (quod floribus eſt flauis) catapotia faciunt, granorum piperis magnitudine, magnæ ſanè efficaciæ ad ſiſtenda alui profluuia, quibus adiuncta ſit febris ardens, atque etiam in dyſenteriis: Fiunt verò hunc in modum catapotia.

℞ *ſeminis ſecundi generis drachmam vnam, piperis nigri & longi, ſandali albi, atincar, radicum* Biſa *(adfertur ea ex Bengala & Patanne montibus) foliorum Bangue, ſingulorum dimidiam drachmā: omnia iſta diligenter cum aqua terunt in marmore, quo pictores ſuos colores terere ſolent, deinde catapotia efformant, è quibus exhibent quantum commodum videtur.*

Nux Methella eſt Stramoniæ fructus.

M E A *eſt cum aliis pleriſque opinio, vt nucē Methellam Stramoniæ fructum eſſe credam, qui per omnia ſimilis eſt fructui Daturæ: atque ſi nonnihil ab eo differt, id locorum varietati adſcribendum cenſeo.*

Tatula.

*Quantum ex Daturæ primæ deſcriptione colligere licet, eadem eſt cum Turcorum qui Conſtantinopoli viuunt *Tatula*, cuius vſus illis perquam familiaris eſt.

De bangve.

Bangue deſcriptio.

B A N G V E *ſimile ferè eſt Cannabi cuius Dioſcorid. lib. 3, meminit. Caulem habet quinque palmorum longitudine, quadrangulum, colore dilutius virente, fractu contumacem, nec adeò concauum, vt cannabinus caulis, cuius cortex nō minus quàm illius in fila diduci poteſt: folia cannabina supernè virentia, infernè incana lanugine pubeſcentia, guſtu terreſtri & inſipido: ſemē cannabino minus, neque adeò candidum.*

Eius vtilitas.

I N D I *ſemine & foliis veſcuntur, cum vt validiores in re venerea fiant, tum ad excitandam cibi appetentiam.*

Compoſitio.

F I T *ex hoc Bangue compoſitio vulgaris admodum vſus in iis regionibus, ad varios effectus: etenim magnates & mili-*

& militiæ præfecti, vt laborum obliti, ſecurius & liberius dormiãt; ſeminis & foliorum in puluerem redactorũ quantum videtur ſumũt, illiq́ꝫ addũt Arecam ſiue auellanam Indicam viridem, opij nonnihil pro arbitrio: omnia ſaccharo excepta deuorant: ſi verò in ſomno varias rerum ſpecies ſibi obuerſari cupiunt, addunt præterea ſelectiſſimam Camphoram, Caryophyllos, Nucem moſchatam & Macis: ſi verò hilares eſſe volunt & faceti, & præſertim in venerem procliuiores, ambaro & moſcho additis ſaccharo excipiunt, & electarium faciunt. — ad quid proſit.

M V L T I *mihi affirmarunt huius ſemen & folia ad libidinem ciendam miræ eſſe efficaciæ: vnde colligere licet, nihil affinitatis habere cum Cannabi, licet illi admodum ſimilis ſit, quandoquidem auctore Dioſcoride loco ſuprà dicto Cannabis calida & ſicca eſt, & geniturам extinguit.*

D I C I T V R *Arabibus* Axix, *Perſis, Decan & plurimarum aliarum regionum incolis* Bãgue; *Turcis* Aſarath. — Nomenclatura.

✝Sed & hoc Bangue plurimã affinitatem habere videtur cum Turcorum Conſtantinopoli degentium *Maſlac*: quo ad varios effectus vtuntur: nonnulli etiam veſcuntur excitandæ veneris gratia. — Maſlac.

De herba viva.

N O N N V L L I S *Aſiæ locis planta quædam inuenitur, vulgo* Herba viua *nũcupata, à circumforaneis illis* Iogues *appellatis*, Herba amoris, *ab Arabibus & Turcis* Suluc, *& à Perſis* Suluque. — Herbæ viuæ noméclatura

E X I G V A M *habet radicem, è qua ſupra terram exiliunt octo ramuli duos digitos longi, foliis vtrinque in ordinẽ digeſtis & inter ſe reſpondentibus onuſti, quæ plurimum ad* Erui *tenella folia accedunt, nec diſſimilia ſunt foliis prioris* Polypodij, *cuius iconem Lacuna exhibet lib. 4. cap. 187. ſed longè tenuiora, & vtrinq. læuia, & grato virore oculos paſcentia, vti Tamarindorum folia: è medio radicis capite* — Eius hiſtoria

exiliunt pedũculi(nam caule caret) quatuor, ſinguli ſuum florem ſuſtinentes flauum, aſpectu pulcherrimum minoribus Caryophylleis ſimilem, ſed ſine odore.

Natales.

NASCITVR *calidis & humidis locis.*

Mira eius natura.

ADEO *mira eſt huius plantulæ natura, vt eam humana ratio aſſequi nequeat. Nam cùm maximè viret, gratiſſimáque eſt aſpectu, ſi quis illam apprehendere cupiat, ilicò folia contrahit, atque ſub tenues ramulos recondit; ſi verò apprehẽdat, ſubitò adeò marcida cõſpicitur, vt exſiccari putet: ſed quod maiore admiratione dignũ eſt, ſi manũ retrahat, ilicò ſuum nitorẽ recuperat, & toties marceſcit aut reuireſcit quoties cõprehenditur, aut manus ab ea retrahitur.*

MIHI *autem relatum eſt Philoſophum quendam in Malabar dum nimis curioſè huius plantæ naturam obſeruare cupit, amentẽ eſſe redditũ. Plantã ego conſpexi, eamq́; cum ſuo ceſpite, ipſam minimè cõtingens, erui, & in hortum quendã trãſtuli, vbi permanſit; at fatuũ minimè vidi.*

Facultates.

INTERROGATI *à me nonnulli indigenæ medici, an aliquas huius plantæ facultates perſpectas haberent, illamq́; in vſum medicum adhiberent, affirmarunt vtilem eſſe ad virgines corruptas in integrum (ſi credere fas eſt) reſtituendas & ad reconciliandum amorem miræ eſſe efficaciæ. Gentilis medicus & pro ea regione ſatis doctus, cùm adeò cupidum cognoſcendi huius herbæ facultates conſpiceret, ait, vnam ſe edocturum adeò compertã & certam vt ceruicẽ pro pignore deponeret, niſi eam ſic ſe habere comperirẽ. Nempe vt illi cuiuſpiã mulieris, qualiſcunq. etiam ſtatus, nomẽ modò indicarẽ, ſe effecturũ vt illa in omnibus mihi obſequeretur, dũmodo ex ipſius præſcripto herba vterer. Sed conditionem reſpui quandoquidẽ res adeò illicita eſſet. Nihil igitur aliud poſt diligentẽ inquiſitionẽ de hac plãta intelligere potui, quàm apud Gẽtiles, præſertim verò Brachmenes Canarinos & Iogues in magna æſtimatione eſſe.*

QVO-

QVODAM *die mihi accidit plantas conquirenti non procul à flumine Mangate vt Gentilem quẽdam humi ſedẽtem & verba quadam obmurmurantẽ, tanquam oraret, fortè conſpicerem; quẽ cùm compellaſſem, nihil reſpondit, ſed meo interpreti quem comitem duxeram, manu dumtaxat innuit: is hominem intelligens, celeriter ſeſe inde proripuit, méque ſecedere iuſsit, inquiens Gentilem illum incantatorem eſſe cuiuſdam illius regionis Capitanei quem* Caymal *appellant, & iſtic ſortes iacere ſupra Herbam viuam, id fieri ſolere repurgato prius circa ipſam plantã ſolo ad hominis longitudinem, recitarique quadam concepta verba, & expectari primam auem aut rem animatam qua iſtam plantam prætergrederetur dũ verba obmurmuraret, cuius ſanguine (ſi comprehendi poſſet) perluenda eſſet, ſin minus, alterius eiuſdẽ ſpeciei, idq; cum multis ceremoniis, quas prætermitto, cùm indigna ſint vt ſcriptis mandentur. Conſpexi deinde iſtam plantam ſiccam inter ſupellectilem mulieris proſtitutæ pudicitiæ.*

* Ea eſſe videtur quam Garcias libro Aromatũ deſcribit foliis Polypodij nullo nomine addito.

DE HERBA MIMOSA.

ALIA *planta inuenitur in quibuſdam hortis quinque palmorum lõgitudinis, & vicinis arbuſtis aut parietibus incumbens, tenui caule, elegãti virore prædito nec admodũ rotũdo, per interualla exiguis & pungẽtibus ſpinis obſito, foliis ſuperioribus haud abſimilibus, filicis feminæ foliis minoribus.* Herbæ mimoſæ hiſtoria.

GAVDET *humidis & petroſis: &* Herba mimoſa *nuncupatur, quoniam manu admota ſeneſcit & marceſcit, manu verò remota priſtinum virorem recipit, ſed non adeò celeriter vti prior.* Natales.

NATVRAM *habet plurimum ab Arbore triſti differentem: nam ſingulis noctibus Sole occidente ſeneſcit & ſiccatur quodammodo, ſic vt contabuiſſe videatur: Oriente* Natura.

verò Sole vigorem denuò recipit, quantóque Sol magis feruet, eò magis viret, totóque die folia ad Solem conuertit.

Odor & ſapor. O D O R E *& ſapore eſt Glycyrrhizæ: vulgóque ab indigenis folia manduntur aduerſus tuſſim, ad pectus repurgandum, & vocem clariorem: renum etiam doloribus vtilia* Vires. *eſſe cenſetur, & recentia vulnera glutinat.*

Quibus cum plantis conueniat. Multis notis hæc planta conuenit cum Fœnogreco ſilueſtri Tragi, ſiue Polygalo Cordi & Glycyrrhiza ſilueſtri Geſneri; cuius folia & radices deguſtata Glycyrrhizam ſapiunt: nam eius folia noctu interdum contrahuntur (quod in multis leguminaceis plantis vſu venit) at ſpinis caret caulis, niſi pro ſpinis ſumere libeat tenues illas & mucronatas appendices ſedi foliorum alatorum inhærentes.

De pineis nucleis Malucanis.

Pineorũ nucleorum deſcriptio. A L I T V R *in hortis quibuſdam Malabar, tum etiam in nonnullis ſiluis ſponte naſcitur Arbor magnitudine Pyri, cuius folia infernè diluto virore prædita ſunt, ſupernè autem ſaturo, admodũ tenella & mollia, quæ guſtata valde acria deprehenduntur, & linguam diu vellicant: fructus triangularis, auellanæ magnitudine, interius in multa receptacula diſtinctus, in quibus ſemen eſt album, ſolidum, rotundum, pineo nucleo ſuo putamine exempto par.*

Eorum vſus. E O *fructu frequenter vtuntur Indi, cùm in curandis quibuſdam morbis, tum etiam in ſuis nequitiis.*

B I N O S *eiuſmodi nucleos tenui membrana quæ illos contegit liberatos terũt, & clyſteribus vulgaribus admiſcent aduerſus Sciaticam, & vrinæ difficultatem: ſeu propinant cum gallinæ iuſculo ad educẽdos putridos, lentos, craſſoſque & frigidos humores, & aſthmaticos curandos, aduerſus quem morbum plurimum cõmendant, & frequenter vtuntur. Ex aqua tritis impetigines inunctæ primùm tamen diligẽter confricatæ & abraſæ, probè & breui temporis ſpatio curantur: ſed admodum vrunt, vt experientia didici.*

I M P R O B Æ *etiam mulieres illarum prouinciarum*

ſui

ſuis maritis parum aquæ, quatuor grana ſiue nucleos edendos præbent, vt eos interimant.

VVLGO *appellatur hic fructus* Piñones de Maluco, *hoc eſt, pinei nuclei Malucani, quòd iſtic frequẽtes ſint arbores hunc fructum ferentes, multuſq; & familiaris admodum ſit illius vſus in purgationibus: à Canarinis* Gepalu. — Fructus nomenclatura.

DE CHARAMEIS.

HVIVS *arboris duo ſunt genera: Vnum meſpili amplitudine, foliis pyro ſimilibus, dilutè virentibus, fructu auellanis ſimili admodũ flauo, eleganter in multos angulos deſinente, ſapore omphacij, & grata aciditate, quem vel immaturum vel maturum vel ſale conditũ vulgariter edunt.* — Duo genera. Prioris deſcriptio.

ALTERVM *genus eiuſdem eſt magnitudinis, foliaq; habet malo minora, fructum verò priore maiorem, cuius decocto cum ſantalis aduerſus febres vtũtur Canarini medici.* — Alterius historia.

CRESCIT *in ſiluis & mõtibus procul à mari diſsitis.* — Natales.

E *primi generis quod ſecundum aquas naſcitur, arboribus, ſeligunt Decanini & Canarini eam quæ longius à mari abeſt; eius radicis corticem (cui lacteus ſuccus ineſt) quatuor digitorum longitudine ſumentes cum drachma ſinapi probè terunt, & aſthmaticis exhibent: valenter enim purgat per aluum & vomitum. Quod ſi immodica ſubſequatur euacuatio, Carãbolas fructum vnum viridẽ edunt, vel aceti Canarini hauſtũ ſumũt (quod nihil aliud eſt quàm aqua decoctionis orizæ vno aut altero die reſeruata donec aceſcat Canarinis aceti vices præbẽs, & medicũ vſum præſtans) &, ſi profluuium non ceſſat, ægris caput frigida abluunt.* — Prioris generis vſus.

MAGNVS *eſt horum Charameis vſus in illis prouinciis, & ad orexim ciendã, edere ſolent immaturos, maturos, ſalitos, vel ſale & aceto conditos vt antè dixi; aut aliis eduliis quibus aciditatem conciliare volunt admiſcent.*

VOCANTVR *in Canara, Decan, & vulgo* Charameis; *Arabibus, Perſis & Turcis* Ambela. — Nomenclatura.

De herba Malvcana.

Herbæ Malucanæ hiſtoria.

DVORVM aut trium cubitorum longitudinem adquirit hæc planta, nonnunquam etiam locis vberioribus & humidis, quinque cubitos ſuperans, eleganti virore prædita, caule tenui, tenero, nonnihil concauo, imbecillo, & niſi vti Iaſminum pergulis ſuſtineatur, humi ſeſe diffundente, quemadmodum hedera, & multos ramos ſpargente, qui ſubinde radices agunt vt Mentha & Meliſſophyllon, adeoq; ſerpunt, vt planta ſola vel ramus tranſpoſitus breui temporis ſpatio magnum locum occupet: folia habet tenella & mollia, in ambitu ſerrata, magnitudine & forma Sambuci foliis reſpondẽtia: florẽ croceũ Chamæmeli flori admodũ ſimilẽ, paulò tamẽ maiorẽ. Toto anno viret & luxuriat.

Nomenclatura.

VVLGO nuncupatur Remedium pauperum, & deſtructio Chirurgorum; Canarini Brungara aradua appellant, id eſt, quæ flore eſt croceo.

Vſus.

FREQVENTER vtũtur cum in Maluco (vnde primam originem traxiſſe creditur, quòd iſtic abundè naſcatur, & plurima admiſceatur Chirurgicis remediis) tum in omnibus Indiæ prouinciis, in quibus diligenter colitur, & in pretio habetur, nec iniuria.

ex eo vnguẽtum mirè efficax.

COQVVNTVR huius plantæ folia in oleo, & cum cera inſpiſſantur vnguenti modo: mirificè curat id vnguentum omnis generis vlcera cùm recẽtia tũ antiqua, etiamſi ſanguinolenta, ſordida, cuniculoſa, maligna & putrida ſint: miræ eſſe efficaciæ deprehendi in tibiarum vulneribus inueteratis, & recentibus vulneribus.

Alia huius ſtirpis vtẽdæ ratio.

ALIA eſt præterea huius ſtirpis vtendæ ratio. Eius enim caulem & ramos ſuperiore cortice denudant, & ſumunt membranam illam tenuem quæ media eſt inter exteriorem corticem & caulem, quæq; facilè, vti in cannabi, reuellitur: eam oleo nucis Indicæ madentem, ipſius plantæ

foliis

folijs inuoluunt, & ſub cineribus calidis recondunt: vbi incaluerit, & emollita fuerit, conterunt, & recentibus cruentiſq; vulneribus imponunt ſeu grandia ſint, ſeu minora: & paucis diebus non ſine admiratione conglutinant abſque vlla inflammatione aut apoſtemate: lenit enim dolorem, ſanguiniſq; fluxum cohibet; breuiter, nullo alio medicamento adhibito omnino ad cicatricē perducit: ſingulare etiā perhibent eſſe remediū aduerſus neruorū pūctiones & vulnera.

EODEM *præterea modo adhibetur in apoſtemate aperto ad emundandum, carnem generandum, & ad cicatricem perducendum: item in inueteratis vlceribus & cuniculoſis, in quibus ea ſolummodo trita interdū apponitur.* Vires variæ.

PORRO *quoniam iſta remedia huius plantæ certiſſima ſunt, vulgariter ijs vtuntur in vniuerſis illis prouinciis, & magna habēt in æſtimatione: multi præterea alij qui inde nauigant vnguentum ex hac herba cum oleo & cera confectum, ſecum efferre ſolent, tantam fiduciam in eo collocantes, quaſi omnia chirurgica remedia apud ſe haberent: itaque quacunque occaſione in qua chirurgorum opera requiri poſſet, ſubitò ad vnguentum ex herba Malucana confectum confugiunt, tanquam indubitatum remedium.* Vnguentum omnia chirurgica remedia continere creditum.

DE SARGAÇO.

IN *celebri illa nec minus metuenda nauigatione* del Sargaço *(ſic enim totū illud Oceani ſpatiū à decimo octauo gradu ad trigeſimum quartum ab æquinoctiali ad Septentrionē tendens, qui in Indias nauigant, appellant) conſpicitur profundū & ſpatioſum æquor tectū herba quadā* Sarguaço *nuncupata, palmum longa, tenuibus ramulis in glomos conuoluta, foliis anguſtis, tenuibus, & dimidiam vnciam longis, in ambitu admodū ſerratis, colore ſubrufo, guſtu inſipido, ſiue inſenſibili mordicatione prædito, qui potius ex aquæ ſalſugine cōtractus, quàm ipſi plantæ innatus videatur. Ad ſingu-* Vbi Sargaço inuenitur.

ſingulorũ foliorũ exortus inhæret ſemẽ rotundũ vti granum piperis vani & vacui, tenui corallio albo, interdũ autem corallio rubro & albo omnino elaboratũ, tenerũ admodũ dum primum ex aqua educitur, & durũ ſi exſiccari ſinatur, ſed propter tenuitatẽ admodũ fragile, ſalſa aqua plenũ. Nulla radix in hac planta conſpicitur, ſed ſola rupturæ veſtigia apparent, atque in profundo arenoſoq; maris alueo naſci, tenueſq; radices obtinere credibile eſt, tametſi nõnulli opinentur rapido aquarũ quæ ex multis inſulis in Oceanũ influunt curſu, iſtã herbã euelli & ſimul trahi. Cùm eam opinionẽ pertinaciter tueretur Nauclerus illius nauis qua vehebar, ſubortaq; eſſet inter nauigandũ hoc mare malacia, quantũ acies oculorũ extendi potuit, id vndique iſta planta contectum vidimus, demiſſiſq; nõnullis iunioribus nautis qui eam herbã à naui propellerẽt, aquamq; repurgarẽt, apertè cõſpeximus eius herbæ glomos ſimul implexos ex alto mari emergentes, vbi demiſſa bolide nullus fundus tentari potuit.

Eius plantæ præſtantia

HÆC *planta aceto & ſale condita eiuſdem ſaporis eſt cum Crithmo, ſiue fœniculo marino, & in eius penuria ſumi poſſet; tum etiam Capparũ loco à nauigantibus edi. Iuſſi illam recenter è mari ſumptam capris quas in naui vehebamus obiici, & auidè ſanè veſcebantur.*

Facultates

NVLLAS *eius facultates comperi, ſed quidam è noſtris nautis vrinæ difficultate laborans, & arenulas craſſoſque humores eiiciens, crudam eam & coctam fortè edit, quoniam illi bene ſaperet; paucos poſt dies affirmauit mihi magnum ex illius eſu ſe ſentire commodum, ſecumq; detulit, vt peracta nauigatione, in continenti vteretur.*

Lẽticula Marina.

*Conſiderandum an non ſit Lenticula marina ſerratis foliis noſtri Lobelij, cuius iconem inter marinas ſtirpes ad Obſeruationum calcem exhibet.

FINIS.